

REVISORANSVAR

Kandidatafhandling i Revision

Mai Bjørn Christensen

Anslag: 107.365

Sider: 55

Vejleder: Gitte Søgaard

Abstract

For the last decade several cases concerning the auditors responsibility have been pending I Denmark. Although several of the cases involved fraud on the part of the management, it has been the auditor who is the target of the debate, more than it has been the company management. The debate questions the confidence in the auditor's work and the legal system in Denmark. Several journalists disagree with the judgments where the dismissal of the auditor occurs. But in my opinion, it is important to separate the different standards of responsibility in the debate. The auditor can be guilty according to different standards of responsibility, which are assessed on the basis of a degree of guilt. There are also some terms that must be met, according to low of damage.

My purpose with the thesis is to focus on differences in the standards of responsibility, that is relevant to auditors. Through an analysis of the standards, I want to set a thesis for differences and similarities of the conditions on which the auditor accepts responsibility. Another relevant subject in this debate is also the amount that the auditor is claimed in these cases. So at the same time as many of the other European countries have imposed a maximum on the auditor's liability, the Danish cases present claims for higher and higher amounts.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	4
1.1. Begrundelse for emnevalg.....	4
1.2. Problemformulering.....	6
1.3. Afgrænsning.....	6
1.4. Metodevalg.....	6
1.5 Kilder.....	9
2. Teori.....	10
2.1. Begrebsdefinition - Culpa.....	10
2.2. Revisors ansvarsområder.....	12
2.3. Straffeansvar.....	13
2.4. Erstatningsansvar.....	14
2.4.1. Betingelser for at ifalde erstatningsansvar.....	15
2.5. Disciplinæransvar.....	17
2.5.1. God revisorskik.....	20
2.6. Opsummering.....	21
2.7. Lempelse af erstatningsansvaret.....	22
3. Empiri.....	23
3.1. Memory Card Technology's historie.....	23
3.2. Revisornævnets afgørelse.....	24
3.2.1. Opsummering af Revisornævnets kendelse.....	28
3.3. Landsretsdommen.....	28
3.3.1. Opsummering landsretsdommen.....	31
3.4. Højesterets dom.....	31
3.5. Opsummering af kendelse og domme.....	33
4. Analyseafsnit.....	33

4.1. Revisornævnets kendelse.....	34
4.2 Analyse af landsrettens vurdering.....	37
4.3 Analyse af højesterets vurdering.....	40
5. Diskussionsafsnit	43
5.1 Øvrige domme om erstatningskrav mod revisor.....	43
5.1.1. Forskelle i ansvarsnormerne	45
5.2 EBH Bank	46
5.3. EiK Bank	47
6. Konklusion	48
6.1.1. Opsamlingskema.....	49
7. Perspektivering.....	50
7.1 Ansvarsbegrænsning	51
8. Litteratur.....	53
8.1. DOMME OG KENDELSER.....	55

1. Indledning

Tilliden til revisors arbejde har været debatteret efter Højesterets afgørelse i den skelsættende sag om konkursen af Memory Card Teknologi. Således kunne man læse et debatindlæg i Berlingske Business, hvor erhvervskommentator Jens Chr. Hansen stiller spørgsmål ved værdien af revisors arbejde. Under overskriften "Højesteret freder selv dårlige revisorer" er der lagt op til en kritisk debat omkring tilliden til revisorbranchen. Jens Chr. Hansen stiller i artiklen spørgsmålstegn ved Højesterets virkelighedsopfattelse, Danmarks nuværende lovgivning samt værdien af de erklæringer revisor afgiver på årsrapporterne, og dermed værdien af revisors arbejde. Denne mistillid begrundes af Jens Chr. Hansen ikke kun i sagen vedrørende Memory Card Teknologi, men henleder også til konkurserne for IT Factory, Roskilde Bank samt EBH Bank ¹.

Debatindlægget fik FSRs direktør Charlotte Jepsen til at tage til genmæle i et debatindlæg få dage efter. Debatindlægget er bragt af FSR under overskriften "Revisorer er ikke fritaget fra ansvar" og her argumenterer direktør Charlotte Jepsen for, hvorfor revisor i Memory Card sagen ikke kunne gøres erstatningspligtig. Ligeledes argumenterer Charlotte Jepsen for, hvorfor hun mener, at Højesteret har en korrekt virksomhedsopfattelse, og har dømt i overensstemmelse med Dansk lovgivning. Hun slutter debatindlægget med at gøre opmærksom på, at selvom Højesteret afgør, at revisor i den pågældende sag ikke er erstatningspligtig, betyder det ikke at revisor går fri for sanktioner. Har FSR direktør Charlotte Jepsen en pointe i at revisor godt kan handle i strid med god revisorskik, men uden at være erstatningspligtig, og overser erhvervskommentator Jens Chr. Hansen denne nuance i lovgivningen i hans debat?

1.1. Begrundelse for emnevalg

Debatten er interessant og stadig aktuell for revisorbranchen, set i lyset af det stigende antal konkurser de seneste år. Ifølge data fra Danmarks statistik er antallet af konkurser mellem 250 og 500 om måneden i perioden 2007 til 2009. Samme statistik viser, at der er registreret mellem 500 og 1500 om måneden i perioden 2017 til 2019, hvilket er en

¹ <https://www.berlingske.dk/virksomheder/hojesteret-freder-selv-daarlige-revisorer>

betydelig stigning i antallet af konkurser². Der er derfor grund til at formode, at vi kan se flere sager om revisoransvar i de kommende år. Samtidig er debatten om tilliden til, og dermed værdien af, revisors arbejde og erklæringer, heller ikke blevet mindre aktuell efter skatteminister Karsten Lauritzen i 2018 udtalte, at Folketingets partierne skulle indkaldes til forhandlinger om stramning af reglerne for revisionspligt, på baggrund af en rapport fra SKAT om skattesnyd³.

Revisor skal i henhold til Revisorloven udfylde rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant⁴, men man kan spørge sig selv om revisor kan opretholde denne rolle, hvis der fortsat klarlægges sager som Memory Card Teknologi, Roskilde Bank og EBH Bank. Såfremt debatten i offentligheden begynder at sætter spørgsmålstegn ved værdien af revisors arbejde, vil det så kunne svække argumenterne for en stramning af revisionspligten? Denne problemstilling gør det i endnu højere grad aktuelt at belyse detaljerne i problemstilling omkring forskellen mellem revisor professionsansvar i rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant og revisors erstatningsansvar. I denne sammenhæng taler men også om forventningskløften mellem revisor og regnskabsbruger⁵.

Det er efter min vurdering vigtigt at holde fokus på, om vurderingen af revisors arbejde bedømmes ud fra retslige normer eller det tangerer til moralske normer. Hvad kan revisor dømmes ud fra i henhold til vores lovgivningen? Dette er ikke det samme som, hvad der opfattes som retfærdigt. Gældende ret i Danmark udspringer af mange års udvikling og forskellige retsopfattelser, fra Naturretten til Retspositivismen og Hermeneutikken. Det er det vigtigt at forstå, på hvilket juridisk grundlag revisor kan ifalde ansvar, og skille det ad fra hvad der synes retfærdigt. Jeg finder det interessant at analysere, hvad der ligger til grund for bedømmelsen af revisors ansvarsnormer, og håber derigennem at kunne tydeliggøre eventuelle forskelle og ligheder imellem de forskellige ansvarsnormer som en revisor kan ifalde.

²https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/Graphics/MakeGraph.asp?menu=y&maintable=KONK3&pxfile=201996135220258312983KONK3.px&gr_type=1&PLanguage=0

³ <https://m.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Vi%20mener/Ugens%20kommentar/2018-Ugens-kommentar/Ugens-kommentar-20-december>

⁴ Jf. Revisorloven §16.

⁵ Brenda Porter, Jon Simon, David Hatherly "Principles of external auditing".

1.2. Problemformulering

Gennem en analyse af tidligere domme og kendelser, vil jeg belyse om der kan opstilles ligheder og forskelligheder for, hvornår revisor ifalder disciplinæransvar og erstatningsansvar.

1.3. Afgrænsning

I rapporten har jeg valgt, at begrænse behandlingen af revisors ansvar til kun at omfatte erklæringsopgaver med sikkerhed jf. RL § 1, stk. 2. Begrundelsen for dette er, at erklæring med sikkerhed og erklæring uden sikkerhed ikke er omfattet af samme lovgivning jf. revisorloven. Ligeledes kan erklæringsopgaver uden sikkerhed varetages af revisorer der ikke er godkendte, hvorfor behandlingen af revisoransvaret ved erklæringsopgaver uden sikkerhed vurderes at ligge udenfor min rapport.

I forbindelse med analysen af dommene, har jeg valgt kun at fokusere på revisors ansvar, og dermed udelade ledelsens ansvar, hvilket vil sige bestyrelsen og direktionen. Dette begrundes med at rapporten, efter min vurdering, vil favne for stort et område, såfremt rapporten også skulle behandle reglerne for ledelsesansvar. Dette skyldes blandt andet, at det ikke er de samme love der regulerer revisor og ledelsens ansvar. Således anvendes Selskabsloven hovedsageligt ved bedømmelse af ledelsens ansvar. Samtidig er selskabets ledelse ikke underlagt professionsansvar, på samme måde som en revisor er, i forbindelse med sit hverv som offentlighedens tillidsrepræsentant.

1.4. Metodevalg

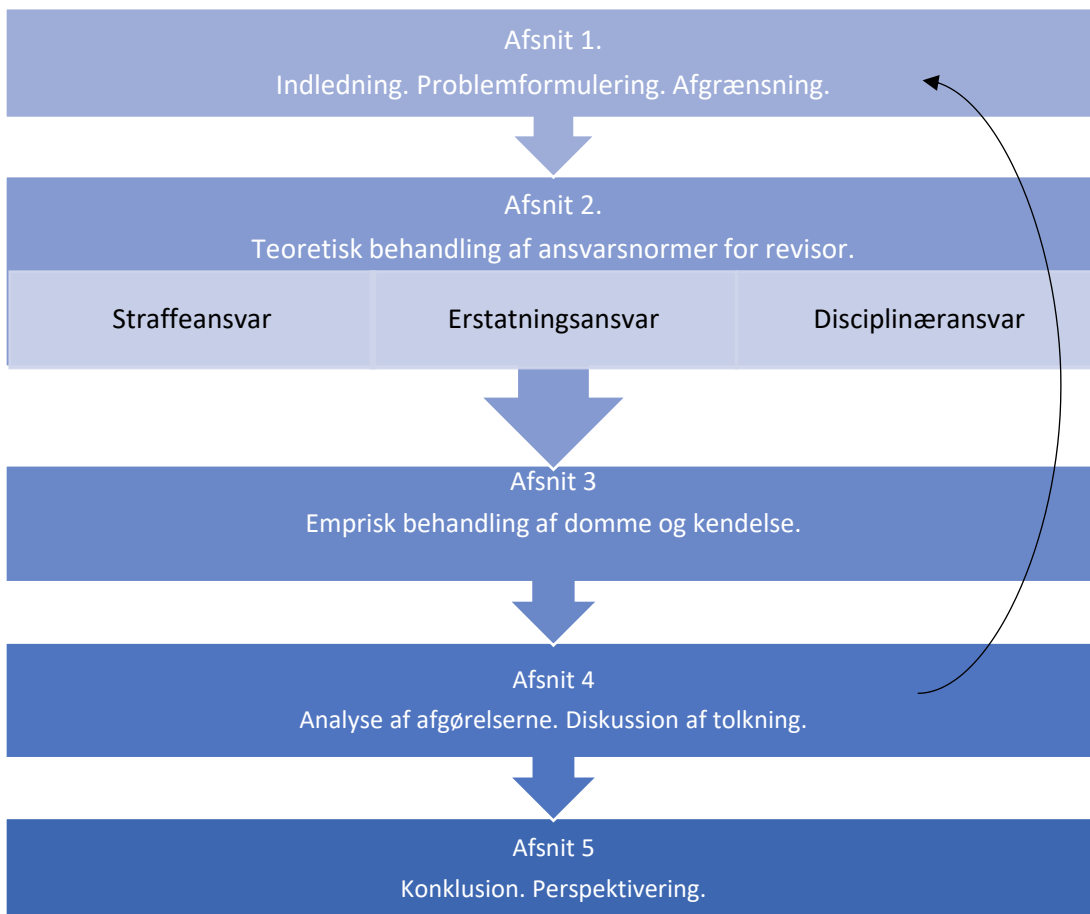
Mit valg af paradigme er positivismen, som begrundes ud fra min hypotese om sagernes udfald og uddybes med følgende tese. Retspositivismen opstod som en kontrast til naturretten, og sætter fokus på det skrevne, hvilket vil sige grundloven, loven og bekendtgørelserne. Positivismen lægger det faktiske skrevne til grund, hvorfor man kun kan dømmes ud fra det loven hjemler, og modsætningsvis kan man ikke dømmes ud fra det loven ikke hjemler. Gældende ret skal kunne henholdsvis verificeres og falsificeres ifølge positivismen. Retspositivismen stiller heller ikke krav om, at gældende ret skal være retfærdig, da dette er en subjektiv vurdering, som ikke kan efterprøves. Det er min påstand,

at revisorerne i de analyseret sager er frifundet, da de ikke kan ifalde erstatningsansvar for mere end det lovgivningen hjemler. Modsætningsvis skulle de ifalde ansvar for hvad der subjektiv fandtes retfærdigt⁶. Jeg vil derfor analysere på de argumenter, der ligger til grund for, at revisor ifalder henholdsvis disciplinæransvar og erstatningsansvar. Hvilke ligheder og forskelle er der i begrundelserne for, hvornår revisor ifalder erstatningsansvar og disciplinæransvar?

Specialet er opbygget i 5 overordnet afsnit. Hovedafsnit 1 indeholder en række indledende underafsnit, samt problemformuleringen. Andet hovedafsnit indeholder de redegørende afsnit, hvor teori og begreber præsenteres. Formålet er, at introducere læseren for de teorier, som danner grundlaget for analysen senere i specialet. Hovedafsnit 3 præsenterer en empirisk redegørelse af revisornævnets kendelse, Landsretsdommen samt Højesterets stadfæstelse af dommen i Memory card teknologi sagen. Specialet tager udgangspunkt i sagen om Memory Card Technology, hvorfor jeg har valgt at give en uddybende redegørelse af afgørelserne heri. Derudover er der inddraget afgørelser fra sagen om EBH Bank samt øvrige afgørelser, men disse inddrages i et mindre omfang, hvorfor disse kun er præsenteret kort i analyseafsnittet. Specialets fjerde afsnit indeholder analysen af afgørelserne fra domme og kendelsen, ud fra de anvendte teorier der er præsenteret i afsnit 2. Hovedafsnit 5, som er specialets sidste afsnit, præsenterer en konklusion på problemformuleringen samt en perspektivering af tilknyttede problemstillinger indenfor revisors ansvarsområder.

For at give læseren et overblik over opbygningen i specialet, har jeg valgt at illustrere opbygningen gennem en figur efter egen tilvirkning. Figuren har til formål at præsentere sammenspillet mellem de forskellige hovedafsnit.

⁶ Hansen, Lone L. & Werlauff, Erik. Den juridiske metode. Jurist- og økonomiforbundets forlag, 2. udgave 2016.

Figur 1 – Egen tilvirkning

Specialet er primært udarbejdet ud fra en retsdogmatisk tilgang. Dette begrundes med at analysedelen tager udgangspunkt i gældende ret, til at analysere afgørelsen i de empiriske domme og kendelser. Specialet har ikke hovedvægt på hvad der er retfærdigt eller hvordan retstilstanden burde være, som det er tilfældet ved en retspolitisk tilgang. Specialets opbygning tager afsæt i den deduktive undersøgelsesmetode, hvor der er taget udgangspunkt i lovgivningen og antagelsen af virkeligheden om det danske retssamfund, og hvor antagelsen testes på konkrete observationer, hvilket i denne sammenhæng er de empiriske afgørelser i Memory Card Teknologi sagen, samt EBH Bank.

1.5 Kilder

Jeg har benyttet forskellige kilder i de forskellige afsnit i specialet. I de indledende afsnit som Indledning og Begrundelse for emnevalg, har den mest benyttede informationskilde været nyhedskilder, som også betegnes sekundære kilder. Disse kilder vil som udgangspunkt ikke være objektive, da kilderne her er artikler. Artikler bærer ofte præg af forfatterens subjektive vurdering eller fortolkning af sagen. Kildekritisk vurderer jeg det som uproblematisk at indhente inspiration fra nyhedsartikler, selvom de er både subjektive og måske ikke altid valide. Derfor kan artikler stadig danne grundlag for inspiration til undersøgelse af et emne eller en problemstilling, som det er tilfældet med diskursen angående revisors ansvar.

I det empiriske afsnit har den mest anvendte informationskilde været baggrundskilder i form af lærebøger samt fakta kilder, såsom lovgivning og standarder. Hvor lærebøger også er sekundære kilder, så er lovteksterne primære kilder. Lovteksterne og standarderne er objektive kilder, og vurderes som troværdige kilder. Selvom lærebøgerne er sekundære kilder, så er de efter min vurdering valide kilder, selvom de i mindre grad kan være subjektive, på baggrund af forfatterens formidling eller forfatterens analyse af love eller standarder. De lærebøger jeg brugt som kilder er skrevet af anerkendte forfattere som Erik Werlauff, der blandt andet fungerer som advokat og underviser ved Aalborg universitet. En anden lærebogsforfatter er Søren Halling-Overgaard der er advokat med speciale i professions- og ledelsesansvar. Det er min vurdering at disse kilder derfor er valide, på baggrund af forfatterens indgående kendskab til juraen bag emnevalget.

I forhold til retskilder er det vigtigt at nævne, at disse både kan bestå af de skrevne regler, men også de uskrevne principper, der udgør grundlaget for at fastslå en retsstilling i en given sag ⁷. Fortolkning af love kan ske både subjektivt og objektivt. Ved en objektiv fortolkning er det lovtekstens forlydende, der lægges til grund for fortolkningen. Man kan altså ikke vurdere eller fortolke ud over det lovteksten siger. Ved den subjektive fortolkning af en lovtekst, vurderes også på lovens forarbejde. Herved analyserer man også på

⁷ Hansen, Lone L. & Werlauff, Erik. Den juridiske metode. Jurist- og økonomiforbundets forlag, 2. udgave 2016.

motiverne bag loven, og hvilken betydning det var tiltænkt, at loven skulle have, hvorved der sker en subjektiv fortolkning af loven.

2. Teori

Revisor kan ifalde ansvar indenfor 3 områder i henhold til revisorerhvervet. Da jeg har valgt kun at inddrage ansvaret for godkendte revisorer, er det implicit i teoretiske præsentation, at når jeg skriver revisor, menes der godkendte revisorer. Ved vurderingen af om revisor kan ifalde et straffeansvar og erstatningsansvar, benytter man i juraen en skyldsnorm der kaldes culpa. Indenfor strafferetten bruges det latinske ord culpa om uagtsomhed, imens det latinske ord dolus bruges om fortsæt. Udviklingen indenfor erstatningsansvar er, at culpa bruges om både uagtsomhed og fortsæt⁸. Jeg vil i det følgende uddybe begrebet culpa, da dette giver læseren en større forståelse af ansvarsbedømmelsen indenfor revisors 3 ansvarsområder i de efterfølgende afsnit.

2.1. Begrebsdefinition - Culpa

Culpareglen er ikke en lovregel men en retssædvane på lovniveau. Professor Erik Werlauff har illustreret culpareglen, eller graderne af skyld, ved hjælp af den såkaldte culpaspøgle⁹.

⁸ Langsted, Lars Bo og Andersen, Paul Krüger. Revisoransvar. 6. udgave Forlaget Thomson.

⁹ Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

Culpasøjlen

Niveau 3 - Fortsæt	Direkte fortsæt
	Sandsynligheds fortsæt
	Eventual fortsæt
Niveau 2 - Uagtsomhed	Grov Uagtsomhed
	Simpel uagtsomhed
Niveau 1 - Hændelige	Hændelig

Figur 2 egen tilvirkning.

Den nederste del af culpåsøjlen illustrer det hændelige, og er et udtryk for en handling, der sker hændeligt. Det hændelige kan ikke udløse erstatningsansvar, og slet ikke straffeansvar. Der kan fra samfundets side være undtagelser, hvor man ønsker at det hændelige kan ifalde erstatningsansvar, hvilket dog forudsætter, at der er lovhjemmel hertil. Man taler således om objektivt ansvar, og disse områder vil ofte kræve en lovpligtig forsikring. Som eksempler kan nævnes motorkøretøjer, hundeansvarsforsikring og lovpligtig arbejdsskadeforsikring¹⁰.

Det midterste niveau af Culpåsøjlen illustrerer uagtsomhed. Det er handlinger, hvor skadevolderen har handlet anderledes, end han burde i henhold til en norm. Uagtsomhed kan også betegnes fejl eller forsømmelse. Uagtsomhed inddeles i 2 grader, som er simpelt uagtsomhed og grov uagtsomhed. Uagtsomhed kan normalt kun ifalde erstatningsansvar, og dermed ikke straffeansvar. Der kan dog være undtagelser hvor uagtsomhed kan ifalde straffeansvar, men dette kræver, at det står direkte i straffeloven, eller at handlingen er omfattet af en strafferegel, som står i en speciallov¹¹. Når det handler om bedømmelse af erstatningsansvar, er det særligt denne midterste del af Culpåsøjlen der vurderes ud fra.

¹⁰ Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

¹¹ Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

Såfremt handlingen vurderes at ligge under grænsen for uagtsomhed, kan handlingen som udgangspunkt ikke udløse et erstatningsansvar. Indenfor erstatningsretten skal man altså først fastslå, om der foreligger en uagtsom handling. Dernæst vurderes på graden af uagtsomhed, simpel eller grov. Herefter kan man erstatningsretlige vurdere på, om de erstatningsretlige betingelser for at ifalde erstatning er opfyldt. Disse betingelser vil jeg uddybe i afsnittet om erstatningsansvar.

Det øverste niveau i Culpasøjlen illustrerer det forsættelige. Fortsæt inddeles ligeledes i flere grader. Den stærkeste grad er direkte fortsæt, hvor skadevolder har ville det pågældende. Skadevolder har altså handlet ud fra en bevidsthed om, at hans handling vil skade andre. Ved den mellemste grad af fortsæt har skadevolder anset en skade for værende overvejende sandsynligt. I den mildeste grad af fortsæt har skadevolder handlet i bevidsthed om, at en skade kunne indtræffe, men skadevolder har accepteret denne mulighed. Fortsæt kan ifalde straffeansvar, og fortsæt kan også ifalde erstatningsansvar, såfremt den forsættelige handling har medført et økonomisk tab, og at de øvrige betingelser for at ifalde erstatningsansvar er til stede¹². Bedømmelsen af graden af fortsæt er dog mindre anvendt indenfor erstatningsretten, da den øverste del af Culpasøjlen anvendes indenfor strafferetten. Dette er ofte ved formueforbrydelser, hvor der er tale om besvigelser og regnskabsmanipulation.

Culpasøjlen, og dermed graden af skyld i forhold til revisors handling, er afgørende for hvilken ansvarsnorm revisor kan ifalde. Hvis revisors handling vurderes at være uagtsom, kan revisor ifalde erstatningsansvar, men hvis revisor overskrider det uagtsomme niveau, og dermed bevæger sig op i fortsæt på culpasøjlen, vil revisor kunne ifalde et straffeansvar. Jeg vil i de følgende afsnit redegøre for ansvarsområderne.

2.2. Revisors ansvarsområder

Dette kapitel har til formål at give en uddybende beskrivelse af revisors 3 ansvarsområder, som er straffeansvar, erstatningsansvar samt disciplinæransvar. Jeg har valgt at lægge størst vægt på erstatningsansvaret og disciplinæransvaret. Begrundelsen er, at revisor i de

¹² Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

inddragede sager ikke var tiltalt for et strafferetsligt ansvar, men jeg har valgt at inddrage området kort for læserens forståelse af alle eksisterende områder. Ligeledes begrundes min vægt på disciplinæransvaret og erstatningsansvaret med, at debatten synes at blande de 2 ansvarsområder sammen, ved at sidestille disse i bedømmelsen af erstatningspligt.

2.3. Straffeansvar

Ved straffeansvaret, pålægges straffen af domstolene efter regler i retsplejeloven, også betegnet straffeloven. Anklagen rejses af politiet eller anklagemyndigheden. Det betyder i praksis, at sagen rejses af det offentlige. Dette skyldes, at ansvarsgraden er af så grov karakter, at det er i offentlighedens interesse, at den der har handlet culpøst, pålægges et ansvar. Efter dansk ret er det som udgangspunkt kun fysiske personer, der kan ifalde straffeansvar. Dermed er juridiske personer, det vil sige kapitalselskaber, ikke omfattet af straffeloven, med mindre at der er tale om objektivi ansvar¹³.

Straffelovens bestemmelse skal indeholde en beskrivelse af gerningen, altså hvad der kriminaliseres, samt hvilke sanktioner gerningen medfører¹⁴.

I forhold til culpasøjlen, så befinder vi os som tidligere nævnt øverst. Har revisor handlet med fortsæt eller grov uagtsomhed, kan revisor ifalde et straffeansvar. Det er ikke kun revisors aktive handlinger, der kan ifalde straffeansvar, men også passivitet. Hvis revisor undlader at handle i situationer, hvor revisor burde handle som følge af sit erhverv¹⁵.

Der er meget få steder i Straffeloven, som direkte retter sig mod revisor, men som følge af, at revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant, er revisor omfattet af kapitel 16 Forbrydelser i offentlig tjeneste eller erhverv, i Straffeloven. Jf. § 156:

”Når nogen, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, nægter eller undlader at opfylde pligt, som tjenesten eller hvervet medfører, eller at efterkomme lovlig tjenstlig befaling, straffes han med bøde eller fængsel indtil 4 måneder”¹⁶.

¹³ Langsted, Lars Bo og Andersen, Paul Krüger. Revisoransvar. 6. udgave Forlaget Thomson.

¹⁴ Greve, Wagn & Langsted, Lars Bo. Hovedlinjer i erhvervsstrafferetten. 7. udgave, Jurist og økonomiforbundets forlag.

¹⁵ Langsted, Lars Bo og Andersen, Paul Krüger. Revisoransvar. 6. udgave Forlaget Thomson.

¹⁶ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=202516#idbcfd5312-f308-4ef4-8a02-9336bb2b0540>

I henhold til nævnte paragraf kan revisor ifalde straffeansvar, såfremt revisor ikke opfylder sine pligter som offentlighedens tillidsrepræsentant. Der ikke uddybet i Straffeloven, hvad revisors pligter omfatter. Disse bestemmelser udfyldes dog af andre love og bekendtgørelser, som Revisorloven og Årsregnskabsloven ¹⁷. Jeg vil senere give en uddybende beskrivelse af revisors pligter, som blandt andet bedømmes ud fra god skik regler, da disse pligter også indgår i bedømmelsen af det disciplinære ansvar.

2.4. Erstatningsansvar

Ved erstatningsansvar skal sagen rejses af den skadelidte. Tanken bag erstatningsansvaret er, at den som har lidt et tab, kan få økonomisk godtgørelse for tabet. Offentligheden bærer altså ikke ansvaret for, at den skadelidte for økonomisk godtgørelse, som ved straffeansvaret, hvor det er offentlighedens ansvar at den culpøse handling sanktioneres med straf. Indenfor erstatningsretten er det altså den skadelidte selv, der er ansvarlig for at rejse et krav mod skadevolder. Erstatningsansvaret er dermed en civilsag ¹⁸.

Reglerne for erstatningsansvar reguleres ikke direkte af loven, men af retssædvane, hvilket skyldes at Erstatningsansvarsloven (EAL) i højere grad regulerer en række detailspørgsmål, end reglerne for erstatningsansvar. Dette betyder at erstatningsretten i væsentligt omfang er ulovreguleret og i stedet tager afsæt i retssædvane. Retssædvane betyder en handle måde der er fulgt almindeligt, stadigt og længe¹⁹.

Ser vi på erstatningssager indenfor selskabslovgivningen, er der 3 parter der kan være skadelidte. Det kan være selskabet selv. Såfremt selskabet er gået konkurs, vil det være konkursboet der rejser erstatningskravet mod selskabets ledelse og/eller revisor. Den anden part der kan være skadelidt, er de enkelte kapitalejere. Den tredje og sidste part, der kan være skadelidt i en erstatningssag indenfor selskabsretten, er tredjemand også benævnt kreditor. De sager hvor revisor bliver tiltalt for erstatningsansvar, er oftest sager

¹⁷ Langsted, Lars Bo og Andersen, Paul Krüger. Revisoransvar. 6. udgave Forlaget Thomson.

¹⁸ Langsted, Lars Bo og Andersen, Paul Krüger. Revisoransvar. 6. udgave Forlaget Thomson.

¹⁹ Hansen, L. Lone og Werlauff, Erik. Den Juridiske metode, en introduktion. 2. udgave, Jurist og økonomiforbundets forlag.

rejst at konkursboet eller af tredjemand i form af kreditorer. Der ses dog også sager, hvor det er kapitalejerne, der rejser et erstatningskrav mod revisor. Som eksempel kan nævnes Hafnia-sagen hvor aktionærene led tab i forbindelse med fejl i børsprospektet²⁰. Denne sag illustrerer ligeledes et eksempel på, at revisor i form af sin profession ifalder et skærpet ansvar, og derfor ikke kan frifindes som følge af individuelle undskyldninger. I denne sag blev ledelsen frifundet på baggrund af individuelle undskyldninger, imens revisor ifaldt et erstatningsansvar.

Når det skal vurderes, om revisor har handlet erstatningspådragende, befinder vi os som tidligere nævnt på Culpasøjles midterste niveau. Det vurderes, om revisor har handlet uagtsom i henhold til normen for, hvordan revisor bør handle. I sager hvor revisor er tiltalt, vurderes der således også om der er tale om simpel uagtsomhed eller grov uagtsomhed, da dette har betydning for styrken af bevisbyrden for de erstatningsretlige betingelser²¹.

2.4.1. Betingelser for at ifalde erstatningsansvar

For at kunne ifalde erstatningsansvar er der, som tidligere nævnt, nogle grundlæggende betingelser der skal være opfyldt. De 4 betingelser er Culpa, tab, kausalitet og adækvans.

Hovedreglen er, at skadelidte skal bevise, at der foreligger culpa, hvilket vil sige at bevisbyrden er ligefrem. Derudover skal det bevises, at den culpøse handling har forårsaget et tab, også benævnt kausalitet. Skadelidte skal kunne bevise, at tabet har årsagssammenhæng med culpaen. Det kan i denne sammenhæng være tilstrækkeligt at påvise et skønsmæssigt tab. Såfremt skadelidte har bevist, at der er et tab, men ikke kan bevise kausaliteten mellem tabet og den culpøse handling, vil der ske frifindelse af skadevolderen²².

Der skal altså være udvist culpa i henhold til culpasøjles 2 øverste niveau. Det vil sige at skadevolder skal have handlet med fortsæt eller uagtsom. Undladelse af en handling kan

²⁰ UfR 2002.2067 H

²¹ E-forelæsning om ledelses-, ejer- og revisoransvar. Af professor Erik Werlauff.

²² Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

ligeledes føre til at der er udvist culpa, enten som uagtsom eller fortsættelig undladelse. Er der derimod tale om hændelige handlinger, er betingelsen for culpa ikke opfyldt.

Skadelidte skal ligeledes kunne påvise at denne har lidt et økonomisk tab. Hvis tabet er påført tredjemand, eksempelvis kreditgiver der har ydet kredit på baggrund af revisors påtegning i et regnskab, som senere viser sig at være behæftet med fejl, er det som udgangspunkt ikke vanskeligt at opgøre tabet. Det er dog vigtigt at nævne at tabet opgøres fra det tidspunkt revisor afgiver sin erklæring på det fejlbehæftede regnskab, og til en eventuel konkurs eller et tab. Dette har betydning i de tilfælde, hvor kreditgiver har givet en kredit forud for regnskabet. Her vil tabet opgøres, som det yderligere træk debitor foretager fra revisor afgiver erklæring, og til konkursen indtræffer. Havde revisor taget forbehold i erklæringen, ville kreditgiver kunne tilbagekalde kreditten rettidigt og dermed mindsket tabets størrelse. Der er dog eksempler, hvor det kan være vanskeligt at opgøre tabets størrelse, hvorved der må fastsættes et skønsmæssigt tab²³.

Kausaliteten er ligeledes en betingelse for at ifalde erstatningsansvar. Det er sagsøgeren der skal bevise, at der foreligger årsagssammenhæng mellem den culpøse handling og det beviste tab. Når man bedømmer kausalitet mellem culpa og tab, skal det altså være den påførte handling eller undladelse, der er årsagen til tabet. Ved en bedømmelse sammenholder man det faktiske handlingsforløb med det hypotetiske handlingsforløb, såfremt skadevolder havde handlet korrekt. Dette kaldes også Bonus Pater. Der har været eksempler på sager, hvor Landsretten har fundet påvist kausalitet, men hvor Højesteret efterfølgende ikke fandt det bevist at der var kausalitet, hvilket viser at det er svært at påvise årsagssammenhængen. Den anklagede kan altså frifindes selvom der har været påvist et tab, da sagsøger ikke kunne påvise kausalitet mellem tabet og den culpøse handling. Som tidligere nævnt viser praksis fra Højesteret, at jo grovere den culpøse handling er, jo mindre bevisstyrke kræves der til årsagssammenhængen²⁴.

Adækvans er ligeledes en betingelse, der skal være opfyldt, for at man kan ifalde erstatningsansvar. Dog har denne betingelser mindre betydning i praksis. Adækvans

²³ Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

²⁴ Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

benævnes også påregnelighed. Det skal altså være påregneligt, at den culpøse handling vil kunne udløse et tab. Der kan omvendt være tilfælde, hvor årsagssammenhængen mellem en culpøs handling og det efterfølgende tab ikke er påregneligt. Så selvom skadelidte har kunne bevise, at der har været handlet culpøst, og at denne handling har årsagssammenhæng til et bevist tab, så kan tabet være upåregnelig, hvorved der ikke er adækvans, og hermed kan skadevolder frikendes. Som eksempel kan nævnes UfR 2005.523 H, hvor Molsfærgen foretager nogle manøvrer, der satte bølger i gang, som forvoldte skade og dermed tab for andre skibe i havnen. I denne sag blev det vurderet, at det ikke var påregneligt, at Molsfærgens manøvre ville forsage bølger med efterfølgende skader på skibene²⁵.

Det er vigtigt at understrege, at alle betingelserne skal være opfyldt og bevist i overbevisende grad, for at revisor kan ifalde erstatningsansvar. Er betingelserne ikke opfyldt og bevist, vil der ske frifindelse. Selvom en revisor ifalder et disciplinært ansvar, for eksempelvis at tilsidesætte god revisorskik, og at tredjemand har lidt et tab, så kan revisor stadig blive frifundet, såfremt der ikke kan påvises kausalitet mellem tilsidesættelse af god revisorskik og det økonomiske tab. Dette skyldes, at revisor ikke kan dømmes ud fra mere end hvad loven foreskriver i henhold til den retspositivistiske opfattelse.

2.5. Disciplinæransvar

Disciplinæransvaret er et ansvar, som revisor kan pålægges i medfør af sit professionelle erhverv. Dette kaldes også professionsansvar og betyder at revisor dømmes efter skærpede ansvarsnormer. Dette betyder også, at såfremt normerne er overtrådt, kan revisor ikke frifindes ud fra *individuel undskyldning*, som det er tilfældet for ledelsesansvaret. Det er dog vigtigt at slå fast, at professionsansvar er ikke lig med objektivt ansvar²⁶.

Sager om disciplinæransvar behandles af det disciplinære nævn Revisornævnet. Disciplinærretlig har Revisornævnet til opgave at behandle klager som omfatter revisors

²⁵ Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

²⁶ Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

arbejde i henhold til revisorloven, hvilket betyder erklæringer med og uden sikkerhed, samt revisors opgave som offentlighedens tillidsrepræsentant jf. RL § 1, stk. 2, jf. RL § 16 stk. 1 samt Revisorlovens § 1 stk. 3. Såfremt revisor adfærd ligger udenfor revisorloven, og ved rådgivningsopgaver, må anklager derfor rejse et civilt søgsmål mod revisor eller indgive en klage til Responsumudvalget.

Revisornævnet er et nævn af domstolslignende karakter. Der kan i et omfang drages analogier til strafferetten. Revisornævnet kan derfor kun behandle de forhold, der er omfattet af en klage, og hvor klageren har dokumenteret forholdet. I praksis betyder dette at Revisornævnet ikke må udlede forhold ud af en klage, men at klagepunktet skal fremgå tydeligt af anklagen. På samme måde kan man i straffesager kun tage stilling til de påstande, der er oplistet i anklageskriftet. Dette betyder, at anklager skal have præciseret hvad klagen mod revisor omhandler, samt at anklager skal medsende dokumentation for klagen. Det er anklageren der har bevisbyrden mod revisor ved en klagesag om disciplinært ansvar rejst ved Revisornævnet.²⁷

De normer som revisor bedømmes ud fra findes ofte i andre love eller uddybende standarder for professionen. Som eksempel kan nævnes Årsregnskabsloven, regnskabsstandarder ISA og IFRS, Revisorloven samt i standarderne for de enkelte erklæringsopgaver. Denne skærpede bedømmelse af revisors arbejde i henhold til normer, er altså begrundet i revisors professionelle erhverv. I det efterfølgende skema, er der oplistet revisors opgaver, typen af norm og hvor man skal henvende sig, såfremt denne ønsker at indgive en klage over revisor. Dette skema har til formål at give læseren et overblik over ansvarsnormer og retsområderne.

²⁷ Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

Revisors opgaver	Norm	Klageorgan
Omfatter alene sager hvor revisor handler som offentlighedens tillidsrepræsentant jf. RL § 1. stk. 2, jf. § 16, stk.1. Det vil sige erklæringsopgaver med sikkerhed.	Den retlige norm for god revisorskik	Strafferetten eller Revisornævnet
Opgaver uden sikkerhed, og hvor revisor ikke handler som offentlighedens tillidsrepræsentant. RL § 16, stk. 4	Faglig norm for revisor	FSR eller Responsumudvalget
Opgaver hvor revisor optræder som rådgiver i skattesager. Her falder revisors opgave udenfor Revisorloven, men revisor handler i en revisions faglig henseende.	Faglig norm for revisor	FSR eller Responsumudvalget
Opgaver der falder udenfor de 2 ovennævnte opgavetyper.	Faglig norm for revisor	FSR eller Responsumudvalget

Skema 1 egen tilvirkning.

Ved bedømmelsen af god skik normer, sondres der mellem den retlige norm for god revisorskik, og den faglige norm for god skik. Revisor kan derfor også bedømmes efter normer der ligger udenfor Revisorlovens begreb god revisorskik.

Disciplinæransvar kan ifaldes af både fysiske men også juridiske personer. Revisortilsynet kan indbringe en revisionsvirksomhed for Disciplinærnævnet, såfremt en kvalitetskontrol afdækker mangler eller fejl i revisionsvirksomhedens interne kontrolsystem. At disciplinæransvaret kan ifalde juridiske personer, er analogt til erstatningsansvaret, hvorimod straffeansvaret kun kan ifalde fysiske personer. Revisornævnet kan sanktionere med advarsel, bøde eller rettighedsfrakendelse²⁸.

²⁸ Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

2.5.1. God revisorskik

Nogle lovbestemmelser giver ikke selv det endelige svar ved bedømmelsen af ret og pligt. Dette betyder at lovbestemmelsen ikke findes i en bekendtgørelse eller har hjemmel i en lov, men henviser til en bagvedliggende norm, hvilket også betegnes god-skik regel. Her fortolkes der i to led, for at finde den indbyrdes retsstilling. Først skal reglerne fortolkes og forstås, hvorefter man må finde ud af, hvad der er god skik for det område som loven henviser til. God skik reglerne har til formål at virke adfærdsregulerende indenfor et bestemt område. Det ses blandt for advokater og revisorer²⁹.

Da revisors anses for at være offentlighedens tillidsrepræsentant, bedømmes revisor efter skærpede regler, kaldet god revisorskik. Dette omfatter revisor-opgaver ved afgivelse af erklæring med sikkerhed. Det retlige grundlag for god revisorskik, og en beskrivelse af hvad denne forpligtelse indebærer findes i Revisorloven:

§ 16. Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af opgaver efter § 1, stk. 2. Revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader³⁰.

Normen god revisorskik har flere vigtige funktioner. En af dem er, at de erstatningsretlig kan føre til at en revisor, der har handlet i strid med god revisorskik, kan blive erstatningspligtig, hvis handlingen har ført til tab. En anden vigtig funktion er, at revisor kan idømmes disciplinære sanktioner, som følge af deres skærpede ansvar³¹.

Brud på god revisorskik fører ikke automatisk til erstatningsansvar, da erstatningsretten almindelige betingelser, stadig skal være opfyldt.

- Culpa
- Tab

²⁹ Hansen, L. Lone og Werlauff, Erik. Den Juridiske metode, en introduktion. 2. udgave, Jurist og økonomiforbundets forlag.

³⁰ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=203860>

³¹ Hansen, L. Lone og Werlauff, Erik. Den Juridiske metode, en introduktion. 2. udgave, Jurist og økonomiforbundets forlag.

- Årsagssammenhæng (mellem Culpa og tab)
- Adækvans

Omvendt kan revisor ifalde disciplinære sanktioner uden at være erstatningspligtig. Der behøver eksempelvis ikke være rejst et erstatningskrav eller opstået et tab, for at revisor kan ifalde disciplinæransvar, da dette alene kræver at revisor har tilsidesat god revisorskik.

Ved bedømmelsen af hvorvidt revisor har handlet i strid med god skik reglerne, er det vigtigt at huske på, at revisor altid skal bedømmes efter gældende lov på det tidspunkt handling fandt sted. Normerne for god skik udvikler sig løbende, så ved bedømmelsen af revisors handlinger i eksempelvis Memory Technology sagen, er det dagældende regler, der skal anvendes³². Dette betyder i praksis, at revisorerne i sagen skal bedømmes efter *Revisionsvejledning nr. 1 af marts 1993, samt 21 af marts 1999*, og ikke den nugældende *ISA 240 Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber* eller de øvrige ISA standarder.

2.6. Opsummering

Revisor bedømmes ud fra culpasøjlen, ligesom det er gældende for andre skadevoldere. Revisor er underlagt samme paragraffer, Selskabslovens §361 og §362, som ledelsen af et selskab, men ikke samme ansvarsnorm. Revisors opgaver i et selskab er ikke de samme opgaver som selskabets ledelse, således må revisor ikke deltage i driften af et selskab, men skal kvalitetsgodkende ledelsens årsrapport. Revisor er derfor heller ikke ansvarlig for selskabets drift, hvilket især er vigtig at have for øje i de sager hvor der er tale om besvigelser og manipulation af selskabets regnskaber foretaget af selskabets øverste ledelse eller øvrige ansatte.

God revisorskik er altså en ansvarsnorm, som bruges til bedømmelsen af revisors pligter. Revisor kan idømmes indenfor 3 retsområder, såfremt revisor tilsidesætter disse normer. Den faglige norm for god revisorskik bruges særligt ved bedømmelsen af disciplinært ansvar samt erstatningsansvar. Straffeansvaret bedømmes i højere grad efter culpa

³² Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

bedømmelsen, da straffeansvar som hovedregel kræver forsættelig handlinger og bedømmes ud fra den retlige norm.

Revisor kan idømmes indenfor flere ansvarsnormer i samme sag. Der kan både være tale om overtrædelse af revisor disciplinære ansvar og straffeansvar, ligesom revisor også kan idømmes et disciplinært ansvar samt et efterfølgende erstatningsansvar. Det er som tidligere omtalt blot forskellige retsinstanter, der bedømmer de forskellige ansvarsområder i den enkelte sag.

Ansvarsnorm	Retsinstans
Straffeansvar	Strafferetten
Erstatningsansvar	Civilretten
Disciplinæransvar	Revisornævnet

2.7. Lempelse af erstatningsansvaret

I henhold til bestemmelsen i Erstatningsansvarslovens § 24, så kan erstatningen nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige ³³. Revisor er i henhold til revisorloven pålagt at tegne en ansvarsforsikring, som kan dække tab i forbindelse med udøvelse af revisorerhvervet. I de fleste tilfælde hvor revisor bliver pålagt et erstatningsansvar, vil der være dækning af en sådan ansvarsforsikring. Således har revisor tidligere ikke været pålagt erstatningsansvar, uden at der var dækning under revisors aftalte ansvarsforsikring. Der synes dog at være en stigning i omfanget af sager, hvor der ikke er den fornødne forsikringssums dækning i forhold til det rejste krav. Hvilket formodentlig skyldes en væsentlig stigning i summen af de erstatningskrav der rejses, som følge af at opgørelsen af de økonomiske tab i sagerne er steget markant ³⁴.

³³ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=192383>

³⁴ Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

3. Empiri

Jeg vil i det efterfølgende afsnit give en redegørelse af sagsfremstillingen i de 3 afgørelser, henholdsvis revisornævnets afgørelse, Vestre Landsrets dom samt Højesterets dom af Memory Card Technology. Hvert afsnit vil indeholde uddrag af de, efter min vurdering, væsentligste afsnit fra sagerne til brug for den videre analyse af revisors ansvarsområder i henhold til aktuel lovgivning.

3.1. Memory Card Technology's historie.

Selskabet Memory Card Technologi (efterfølgende MCT) blev grundlagt i 1992, af John Rasmussen Trolle under navnet JT Data ApS. Selskabet har siden ændret navn og aktivitet, således at aktiviteterne blev flyttet til driftsselskabet MCT og det oprindelige selskab ændrede navn og aktivitet til JT/Holding Danmark A/S. Frem til 1995 havde selskabet ingen egenproduktion af hukommelsesmoduler, men varetog blot distributionen. Koncernen havde repræsentationskontorer og datterselskaber i blandt andet Europa, Rusland, Sydamerika og Australien. I 1997 blev MCT børsnoteret på Københavns Fondsbørs og der var planer om en børsnotering på det amerikanske marked Nasdaq³⁵.

Først i år 2000 ses første gang tegn på økonomisk tilbagegang for den ellers hurtigt voksende koncern. Selskabet kommer ud med et underskud for de 3 første kvartaler af regnskabsåret 1999/2000 på 24,5 mio. kroner, mod et overskud på 13,9 mio. kroner for samme periode året før. Samtidig havde selskabet optaget et midlertidig lån på 530 mio. kroner. Allerede ultimo år 2000, da selskabet offentliggør 1. kvartalsrapport for regnskabsåret 2000/2001 er underskuddet vokset til et omfang, hvor det belaster selskabets egenkapital og forårsager likviditetsproblemer. Udviklingen forklares af bestyrelsen med stigende US Dollar kurs sammenholdt med et kraftigt fald i DRAM-priserne. Den 29. januar 2001 anmeldte selskabet betalingsstandsning. Selskabet anmodede om at opretholde betalingsstandsningen frem til 29. april 2001, hvilket selskabet fik tilsagn om.

³⁵ Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

Selskabets direktør John Trolle blev efterfølgende idømt 6 års fængsel ved Byretten i 2008 for besvigelser. Anklagen indebar blandt andet bedrag, momssvindel og kursmanipulation. John Trolle ankede, men dommen blev stadfæstet af Østre Landsret i 2010. Selskabets daværende bestyrelse og bestyrelsesformand blev ligeledes tiltalt i sagen, da konkursboet efter MCT stævned dem for ansvarspådragende fejl og forsømmelser. Konkursboet ønskede således at gøre bestyrelsen og bestyrelsesformanden erstatningsansvarlig for ikke at have begrænset det økonomiske tab som direktør John Trolle havde pådraget selskabet.

3.2. Revisornævnets afgørelse

Statsadvokaten for Særlig økonomisk kriminalitet har ved et klageskrift af 1. oktober 2004 klaget over de 4 statsautoriserede revisorer der var forestod revisionen af regnskaberne for MCT.

Klagen blev indgivet til daværende Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorer, men færdigbehandlet under Revisornævnet. Klagen vedrørte den udførte revision af årsregnskaberne 1998/1999 samt 1999/2000 og omhandlede i alt 12 punkter. De 5 af klagepunkterne vedrørte årsrapporten for 1998/1999 imens de 7 af punkterne vedrørte 1999/2000. Klageskriftet er opbygget således at først redegøres for revisors regnskabsmæssige behandling, herefter revisors planlægningsmæssige overvejelser forud for revisors arbejde. Herefter redegør klageskriftet for de faktiske handlinger hvorefter der til sidst foretages en sammenfatning med efterfølgende vurdering.

I analysen har jeg valgt ikke at tage alle 12 klagepunkter med fra Revisornævnets kendelse sag 40/2004-S. Jeg har valgt kun at inddrage de af størst økonomisk betydning, og som jeg har vurderet væsentlige for regnskabet. Begrundelsen er, at ved planlægning af en revision beregnes et væsentlighedsniveau, der begrundes i størrelsen af korrektioner, der kan ændre regnskabsbrugerens beslutning i forhold til årsrapporten på et regnskab. Gældende for årsrapporten for 1998/1999 og 1999/2000 er, at begge har en såkaldt blank revisionspåtegning.

Det første klagepunkt, der medtages i analysen, er klageskrift punkt 5.10, som omhandler værdiansættelse af varelageret for regnskabsåret 1998/1999, der ifølge anklageren er opskrevet med 42 mio. kroner. Ifølge revisors interne arbejdspapirer udgør lageret en særdeles væsentlig regnskabspost, idet regnskabsposten på koncern niveau udgør 111 mio. kroner ud af en balancesum på 258 mio. kroner svarende til 45%. Ligeledes har revisor skrevet i egne notater, at de skal være ekstra opmærksom på de områder, hvor virksomheden har problemer med at leve op til halvårsmeddelelsens forventninger, da virksomheden her kan være fristet til at foretage reguleringer. Denne skærpede interesse skyldes at koncernen efter introduktionen på Fondsbørsen, har haft problemer med at opfylde egne budgetter.

Ifølge årsrapporten værdiansættes varelageret til gennemsnitlig anskaffelses- eller kostpris, og nedskrives til nettorealiseringsværdi, såfremt denne er lavere. I henhold til de foretagne genberegninger, er der tale om en opskrivning af varelagerets værdi, men da varelageret ifølge nettorealiseringsværdien er højere samlet set end værdien opført i årsrapporten, har direktøren argumenteret for at genberegningssmodellen pr. varenummer giver et retvisende billede. Denne genberegning var foretaget af selskabets direktør og han var den eneste, der er inde i selskabets varelager, hvilket også understreges som en svaghed i revisionen. Punktet var omtalt i protokollen³⁶.

Det andet klagepunkt jeg vil medtage i analysen betegnes 8.6 i Revisornævnets kendelse, og er ligesom ovenstående vedrørende årsrapporten fra 1998/1999. Punktet omhandler værdiansættelse af et tilgodehavende til en udenlandsk kunde på 40 mio. kroner. Ud af saldoen på 40 mio. kroner havde omkring 15 mio. kroner været forfalden i mere end 9 måneder. Der var ikke foretaget systematisk rykning af kunden, ligesom denne ikke var dækket af selskabets debitorforsikring. Revisor havde accepteret direktørens vurdering af at dette tilgodehavende var behæftet med sædvanlig debitorrisiko. Punktet var ligeledes omtalt i protokollen³⁷.

³⁶ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

³⁷ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

Det tredje klagepunkt, jeg har medtaget i analysen, betegnes 11.10 i Revisornævnets kendelse. Dette punkt vedrører ligeledes værdiansættelse af varelageret i henhold til anførte principper i årsrapporten, men dette klagepunkt vedrører regnskabsåret 1999/2000. Ifølge årsrapporten er selskabets varebeholdninger, ligesom tidligere år, optaget til gennemsnitlig anskaffelses- eller kostpris, og nedskrevet til nettorealiseringsværdi, såfremt denne er lavere. Det er ifølge anklageren ikke anført i årsrapporten, at der kan forekomme opskrivninger, som det faktisk er tilfældet for værdiansættelsen af varelageret. Det har heller ikke for dette regnskabsår været muligt for revisor at gennemskue genberegningen, som foretages i selskabets ERP-system og det er derfor ikke muligt for revisor at følge transaktionssporet vedrørende opskrivningerne af varelagerets værdi. Punktet er ligeledes omtalt i protokollen³⁸.

Det fjerde og sidste klagepunkt, jeg har valgt at inddrage i analysen, betegnes 15.6 i Revisornævnets kendelse. Dette punkt vedrører et tilgodehavende hos den største debitor i regnskabet for 1999/2000. Her har revisor, ifølge anklager, ikke opnået tilstrækkeligt bevis for tilstedeværelsen af tilgodehavendet på 46,6 mio. kroner samt det dertilhørende indtægtsførte beløb. Kort før regnskabsafslutning havde selskabet udstedt 2 faktura, der var dateret den sidste dag i regnskabsåret, og debitor ville kun bekræfte den ene af de 2 fakturaer. Punktet var modsat de øvrige punkter, ikke omtalt i protokollen³⁹.

Revisornævnet bedømte at revisorerne i alle de 4 medtagne punkter, havde handlet i strid med god revisorskik jf. dagældende erklæringsbekendtgørelse. Jeg vil i det efterfølgende redegøre for Revisornævnets argumenter for hver af de 4 kritikpunkter jeg har udvalgt.

I punkt 5.10 om værdiansættelse af varelageret for 1998/1999 påpeger nævnet at revisors interne arbejdsoplysninger afslører svagheder i de opnåede revisionsbeviser og nævnet finder derfor ikke begrundet overbevisning om varelageret rigtighed. Endvidere fremfører nævnet, at det ikke må betragtes for sædvanligt, at en administrerende direktør i et

³⁸ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

³⁹ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

børsnoteret selskab selv foretager varelagerreguleringer. Nævnet finder ikke til yderligere revisionshandlinger i form af substansrevision tilstrækkelige. Ud fra de oplysninger revisor havde til rådighed, burde det give anledning til alvorlig tvivl om værdiansættelsen af varelageret, da dette ikke kan opgøres netto, men bør opgøres for hver vare. Nævnet fandt derfor, at revisor ved at undlade at tage forbehold i revisionspåtegningen har tilsidesat erklæringsbekendtgørelsen, og derfor har handlet i strid med god revisionskik⁴⁰.

I klagepunkt 8.6 er Revisornævnets begrundelse, at det ikke er lykkedes revisor at skaffe oplysninger om debtors betalingsevne vedrørende det væsentlige tilgodehavende. Samtidig fandt Nævnet det ikke bekræftet, at det ifølge direktørens udsagn, skulle være kutyme med forlænget betalingstider, da tilgodehavendet så ikke ville være overforfaldent. Ifølge Nævnet burde revisor derfor have taget forbehold for værdiansættelsen af dette tilgodehavende i årsrapporten. Grundet udeladelse af dette forbehold vurderes revisor at have overtrådt erklæringsbekendtgørelsens § 5, stk. 1, nr. 4, og dermed handlet i strid med god revisionskik. Nævnet påpeger at et forhold nævnt i revisionsprotokollen, ikke kan erstatte et forbehold, da en revisionsprotokol ikke er offentlig tilgængelig⁴¹.

I klagepunkt 11.1 er Revisornævnets begrundelse, for revisor disciplinære ansvar, den samme som i punkt 5.10 opskrivningen af varelageret, som ikke var anført i Årsrapportens regnskabsprincipper. Ligesom tidligere års årsrapport stod der kun at varebeholdningen kunne nedskrives til realisationsværdien, såfremt denne var lavere end anskaffelsesprisen. Nævnet betragter det som skærpende omstændigheder at samme problem var konstateret ved sidste års regnskab, men uden at der var taget forbehold. Derudover påpeges det, at selskabets egenkapital pr. 30. juni 2000 ville have været negativ med 61 mio. kroner, såfremt opskrivningen ikke havde været foretaget. På baggrund af dette vurderede Revisornævnet, at revisor ligeledes i dette punkt har overtrådt dagældende erklæringsbekendtgørelses § 5, stk. 1, nr. 6, og dermed tilsidesat god revisionskik⁴².

⁴⁰ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

⁴¹ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

⁴² Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

I det sidste klagepunkt 15.6 begrundes revisornævnets sin afgørelse med, at revisor ikke har kunne indhente bekræftelse på den ene af de 2 omtalte fakturaer. Fakturaen havde en værdi svarende til cirka 20 mio. danske kroner. Samtidig fremgik det af revisor interne arbejds papirer, at afsendelse af varerne, ikke i tilstrækkeligt omfang, kunne bekræftes ved hjælp af fragtbreve. Dette utilstrækkelige revisionsbevis skal sammenholdes med, at der var indregnet en tilsvarende indtægt i årets resultat, som ikke var tilstrækkeligt dokumenteret i forhold til leveringstidspunktet. Ifølge nævnet burde revisor have taget et forbehold for værdiansættelsen af tilgodehavende og indtægten vedrørende den ikke bekræftede faktura. Som følge af det manglende forbehold har revisor overtrådt erklæringsbekendtgørelsens § 5, stk. 1, nr. 6 og har dermed handlet i strid med god revisorskik⁴³.

3.2.1. Opsummering af Revisornævnets kendelse

Sammenfattende kan det konkluderes, at revisor i Memory Card Teknologi sagen er ifaldet et disciplinært ansvar ved at overtræde den dagældende erklæringsbekendtgørelse, hvorved god revisorskik er overtrådt. Fælles for de 4 klagepunkter jeg har fremhævet er, at overtrædelsen ligger i, at revisor ikke har indhentet tilstrækkeligt bevis for værdiansættelse og tilstedeværelse af væsentlige poster i årsrapporterne for 1998/1999 samt 1999/2000. Det vurderes at revisor derfor ikke har overholdt god revisorskik, hvilket medfører, at de ifalder et disciplinært ansvar. Revisorerne blev hver tilkendt en bøde på 150.000 kr. som straf for at overtræde deres disciplinære ansvar⁴⁴.

3.3. Landsretsdommen

Der blev afsagt dom ved Vestre Landsret den 1. juli 2013, vedrørende erstatningsansvaret mod direktion, bestyrelse og revisionen for Memory Card Teknologi. Sagen var anlagt af konkursboet, som lagde til grund for erstatningskravet, at konkursboets tab kunne være mindsket, såfremt revisor havde taget forbehold i påtegningen på regnskabet, da det formodes at bestyrelsen så havde tilpasset selskabets drift.

⁴³ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

⁴⁴ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

Forud for sagen mellem konkursboet af Memory Card Teknologi mod selskabets direktør, bestyrelse og revisor, var selskabet direktør kendt skyldig i bedrageri af særlig grov beskaffenhed efter straffelovens § 279, jf. § 286, stk. 2. Sagen var efter Byrettens dom blevet anket til Østre Landsret, som havde stadfæstet dommen den 2. december 2010. Det var derfor stadfæstet ved landsretten, at der havde været manipuleret med regnskaberne af selskabets daværende direktør.

Landsretten har, i afgørelsen om erstatningsansvaret, ikke taget stilling til alle anklagepunkterne i forhold til revisors ansvar, men kun de mest graverende forhold. Landsretten har dermed ikke taget stilling til alle punkterne fra Revisornævnets kendelse, hvor det er vurderet, at revisor har handlet i strid med god revisionskik. Dette betyder dermed også, at landsretten ikke har taget stilling til, om disse mindre graverende punkter kan føre til erstatningsansvar ⁴⁵.

De 3 forhold som landsretten fremhæver, er svarende til punkterne 5.10, 8.6 og 11.10 i Revisornævnets kendelse. Landsretten begrundet den ansvarspådragende adfærd med, at revisor i sine interne arbejdsrapporter skriver, at de ikke kan gennemskue genberegningen af varelageret. Værdien af varebeholdningerne var særdeles vigtige for MCT's regnskaber, men samtidig var revisor, ifølge de interne arbejdsrapporter, opmærksom på, at der var flere forhold, der kunne skabe tvivl om rigtigheden af værdiansættelsen som følge af genberegningerne. Landsretten lægger også vægt på, at revisor ikke har informeret bestyrelsen om, at revisor ikke kunne gennemskue genberegningen, hvilket revisor havde pligt til i henhold til dagældende regler.

Landsretten påpeger i forhold til værdiansættelsen af varelageret for regnskabsåret 1999/2000, at et forbehold på dette tidspunkt ikke ville have haft samme betydning for selskabets fortsatte drift. Landsretten vurderer, at et forbehold i regnskabet for 1998/1999 ville have givet selskabet mulighed for at tilpasse driften, således at virksomheden kunne

⁴⁵ Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

modstå de udefrakommende begivenheder, der indtraf i andet halvår af 2000. Samtidig ligger Landsretten til grund, at bankerne formodentlig ikke ville have ydet det syndikerede lån i foråret år 2000, såfremt der havde været et forbehold i påtegningen i årsrapporten 1998/1999. Dog vurderes det, at revisor har handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold i påtegningen på begge årsrapporter⁴⁶.

Det tredje forhold, som landsretten har vurderet, er klagepunktet vedrørende værdiansættelse af tilgodehavendet til ITP på 40 mio. kroner. Her tilslutter landsretten sig, at revisor har handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold for værdiansættelsen af det pågældende tilgodehavende. Landsretten lægger til grund, at revisor ikke burde have godtaget direktørens forklaring om hvorfor tilgodehavendet var blevet så stort, samt sandsynligheden for at selskabet ville få indfriet tilgodehavendet.

Det er således tvisten vedrørende værdiansættelsen af varelageret i regnskabet 1998/1999 og 1999/2000, samt værdiansættelsen af tilgodehavendet fra ITP i regnskabet for 1999/2000, som landsretten har vurderet. Landsretten har blandt andet lagt Revisornævnets kendelse til grund i deres bedømmelse, ligesom de fremlagte beviser, vedrørende revisors interne arbejds papirer, er lagt til grund for Landsrettens bedømmelse. I de interne arbejds papirer fremgik det, at revisionen anså det som en svaghed, at selskabets direktør var den eneste, der var inde i varelageret og dermed også værdiansættelsen heraf. Samtidig fremgår det af de interne arbejds papirer, at revisor var opmærksom på risikoen for, at selskabets ledelse var fristet til at foretage reguleringer i regnskabet for at imødekomme investorernes forventninger.

Landsretten medgiver ikke at bankerne har udvist egen skyld, eller at der foreligger accept af risiko, hvilket landsretten begrundet med at långivningen var baseret på misvisende regnskaber, og da det allerede er fastslået at revisor handlede ansvarspådragende i forbindelse med regnskaberne. Landsretten præciserer i dommen, at de erstatningsretlige krav er til stede og bevist. Revisor har handlet ansvarspådragende og dermed udvist culpa.

⁴⁶ Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

Landsretten vurderer samtidig, at der var årsagsforbindelse mellem revisor ansvarspådragende handlinger og den underbalance, som blev konstateret ved betalingsstandsningen. Ligeledes vurderes det også at være påregneligt for revisor, at bankerne ville lægge afgørende vægt på regnskaberne grundet de blanke revisionspåtegninger, i forbindelse med deres långivning til selskabet⁴⁷.

3.3.1. Opsummering landsretsdommen

Landsretten konklusion er, at revisor og selskabets direktør herefter er solidarisk ansvarlige for at betale konkursboets krav på 100 mio. kroner. Samtidig bemærkes det, at der ikke er grundlag for at lempe revisors erstatningsansvar⁴⁸.

3.4. Højesterets dom

Højesteretsdommen mod de sagsøgte revisorer i Memory Card Teknologi sagen blev afsagt den 27. marts 2015. Udover påstanden mod revisor, skulle Højesteret ligeledes tage stilling til påstanden mod tidligere bestyrelsesformand i MCT, idet de sagsøgte havde appelleret påstanden om at den tidligere bestyrelsesformand og selskabets revisor hæftede solidarisk. Sagen angik hvorvidt revisor og bestyrelsesformanden havde handlet ansvarspådragende og dermed skulle betale en erstatning til konkursboet på 100 mio. kroner med tillæg af procesrente.

I forhold til den tidligere afsagt Landsretsdom, så tiltræder Højesteret, at revisor har handlet ansvarspådragende ud fra en samlet vurdering. Højesteret tiltræder de grunde, som landsretten havde lagt til grund. Revisor havde handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold for værdiansættelsen af varelageret i årsregnskabet for 1998/1999, ligesom revisor burde have taget forbehold for det tidligere omtalte tilgodehavende til ITP eller have foretaget en nedskrivningen heraf. Højesteret fandt endvidere, at revisor havde handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold for 2 yderligere forhold i regnskabet. Det ene forhold vedrørte værdiansættelse af defekte returvarer, og det andet forhold

⁴⁷ Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

⁴⁸ Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

vedrørte indregning af omsætning ved kontraktproduktion. De 2 sidstnævnte forhold havde landsretten ikke taget stilling til i deres vurdering af revisors ansvar, men disse var altså inddraget i Højesterets dom⁴⁹.

Revisor har gjort gældende i sit forsvar, at kritikken kunne være imødekommet ved at foretage nedskrivninger og hensættelser på i alt 25 mio. kroner, samt ved at tage forbehold i påtegningen vedrørende værdiansættelsen af varelageret. I forhold til anklagerens opgørelse af fejlene i regnskabet, fandt højesteret det ikke godtgjort, at imødegåelsen af kritikken ville have krævet ændringer mere vidtgående, end de af revisionen anførte 25 mio. kroner. Ud fra den vurdering fandt Højesteret det ikke sandsynliggjort, at en korrektion i den størrelse, ville have ført til, at bestyrelsen havde tilpasset eller indstillet selskabets drift. I forhold til bankernes tab på lån ydet til selskabet, er det efter højesterets vurdering ikke sandsynliggjort, at en korrektion på 25 mio. kroner ville have ændret på bankernes villighed til at yde lån. Højesteret begrundede denne vurdering ud fra udtalelser fra bankens personale, samt bankens villighed til fortsat at yde selskabet lån, efter at banken var blevet bekendt med, at selskabet havde et underskud på 36 mio. kroner i regnskabet for første kvartal 2000/2001⁵⁰.

I forhold til påstandene vedrørende årsrapporterne for 1998/1999, fandt Højesteret det ikke bevist at der var årsagssammenhæng mellem revisors ansvarspådragende handlinger og tabet. Højesteret havde altså vurderet at ikke alle betingelserne for erstatningsansvar var til stede i sagen. Det var vurderet at revisor havde handlet culpøst, og dermed ansvarspådragende, ligesom det var godtgjort at konkursboet havde lidt et tab, men der var ifølge højesterets vurdering ikke påvist at der var en årsagssammenhæng mellem revisors ansvarspådragende handlinger og tabet, hvilket dermed betyder at betingelserne for erstatning ikke er opfyldt⁵¹.

⁴⁹ Højesterets Dom afsagt 27. marts 2015. Sag 182/2013

⁵⁰ Højesterets Dom afsagt 27. marts 2015. Sag 182/2013

⁵¹ Højesterets Dom afsagt 27. marts 2015. Sag 182/2013

I forhold til kritikpunkterne for årsrapporterne for 1999/2000, fandt Højesteret det heller ikke bevist, at en imødekommelse fra revisor på de pågældende kritikpunkter, ville have ført til ændret adfærd hos bestyrelse eller långiver. Dette begrundes af Højesteret med, at det misvisende regnskab for 1999/2000 blev offentliggjort den 26. september, som var blot en måned inden udkastet for 1. kvartal 2000/2001, som viste et lige så dårligt resultat, som et korrigeret regnskab for 1999/2000 ville have vist, såfremt revisor havde imødeset kritikpunkterne. Højesteret ligger til grund, at den tidsmæssige forskydning er så lille, at det ikke ville have haft betydning⁵².

3.5. Opsummering af kendelse og domme

Revisorerne i Memory Card Teknologi sagen blev kendt skyldig i forhold til revisors disciplinære ansvar af Revisornævnet. Med vægt på Revisornævnets afgørelse fandt Vestre Landsret, at revisor var ifaldet et erstatningsansvar med den begrundelse, at revisor havde handlet ansvarspådragende, samt at der var årsagssammenhæng mellem tabet og de ansvarspådragende handlinger. Revisor ankede Vestre Landsrets dom til Højesteret. Højesteret tilsluttede ikke Vestre Landsrets vurdering af, at der var årsagssammenhæng mellem revisors ansvarspådragende handling og tabet, hvorfor Højesteret frikendte revisor for erstatningsansvaret. Jeg vil i det følgende afsnit analysere på Revisornævnets afgørelse, samt Vestre Landsrets dom og Højesterets dom i forhold til revisors ansvarsområder i Memory Card Teknologi sagen.

4. Analyseafsnit

Jeg vil i det følgende afsnit analysere på de begrundelser, der lægges vægt på i bedømmelsen af revisors ansvarsområder. Hvilke forskelle og ligheder er der i bedømmelsen af revisor culpøse handlinger, samt hvilke argumenter der ligger til grund ved bedømmelsen af det disciplinære ansvar. Jeg vil ligeledes analysere bedømmelsen af, hvorvidt de erstatningsretlige betingelser er opfyldt i de pågældende sager. Jeg har lagt hovedvægt på afgørelserne i Memory Card Technology sagen, men også valgt at inddrage

⁵² Højesterets Dom afsagt 27. marts 2015. Sag 182/2013

afgørelserne for EBH Bank samt nogle øvrige afgørelser, for derigennem at understøtte antagelserne i min analyse af ansvarsnormerne.

4.1. Revisornævnets kendelse

Ved Revisornævnets bedømmelse af revisors ansvar i MCT-sagen, skal man huske på, at revisors disciplinære ansvarsnorm bedømmes ud fra dagældende love og regler om god skik. God skik reglerne ændrer sig løbende over tid på baggrund af ændringer i normer eller tilføjelser indenfor eksempelvis bekendtgørelser, regnskabsstandarder samt revisionsstander. Ved udarbejdelsen af regnskaberne for 1998/1999 har revisorerne således skulle efterleve den dagældende Revisionsvejledning nr. 1 af marts 1993. *Vedledning om grundlæggende principper for revision af regnskaber*. I denne vejledning vil jeg henlede opmærksomheden på punkt 2.8 i afsnit 2 om afgrænsning af opgaver og ansvar mellem ledelse og revisor.

”Fejl og mangler i regnskabet kan være utilsigtede eller tilsigtede. Tilsigtede fejl kan bl.a. være en følge af bedrageri eller andre uregelmæssigheder. Tilsigtede fejl og mangler søges sædvanligvis holdt skjult eller tilsløret, og der er derfor en forøget risiko for, at revisor ikke opdager disse. En revision tilrettelagt og udført i overensstemmelse med god revisionskik kan derfor ikke hindre, at sådanne væsentlige fejl og mangler forbliver uopdagede”⁵³.

Det var altså direkte beskrevet i vejledningen, at det ikke var forventet at revisor kunne afdække besvigelser, ved tilrettelæggelsen og udførelsen af en revision. Ligeledes blev det ikke betragtet som brud på god skik at fejl, som følge af besvigelser, forblev uopdagede. Den daværende direktør i MCT, er som tidligere beskrevet dømt skyldig i bedrageri som følge af, at han havde manipuleret med regnskaberne for MCT. Det må formodes, at revisor ikke havde kendskab til disse besvigelser, hvorfor det heller ikke var i strid med god revisionskik, at revisor tilrettelagde sin revision med det formål at afdække væsentlige fejl og mangler i regnskabet, dog uden at det var forventeligt, at revisors arbejde ville afdække

⁵³ Revisionsvejledning nr. 1 af marts 1993. *Vedledning om grundlæggende principper for revision af regnskaber*.

besvigelser, som vi eksempelvis kender det i dag fra ISA 240 *Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber*. Den dagældende Revisionsvejledning 1 dækkede blandt andet områder som *Accept af opgaven, Væsentlighed og risiko*, samt *Planlægningen*. Disse 3 områder som bekendt, dækket af adskillige særskilte revisionsvejledning i dag. Her kan nævnes ISA 210 *Aftale om revisionsopgavens vilkår*, ISA 320 *Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision*, ISA 315 *Identifikation og vurdering af risiko for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser*. Dertil kommer, at revision i forhold til besvigelser, har fået en særskilt standard ISA 240 *Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber*, hvilket indikerer, at forventninger til revisors ansvar er skærpet. Først i marts 1999 kom der en tilsvarende Revisionsvejledning fra FSR, under navnet Revisionsvejledning nr. 21 *Besvigelser*. Man kan så spørge sig selv, om revisor har tilrettelagt sin planlægning af revisionen for regnskabsåret 1999/2000 med tilpasninger til denne vejledning, og derved øget sin agtpågivenhed i forhold til selskabets direktør med tanke på, at der forelå incitament til at manipulere med regnskaberne. I ISA 240 er der defineret såkaldte besvigelsesrisikofaktorer, også i daglig tale kaldet besvigelsestrekanten⁵⁴.

Det er min vurdering, at de standarder der ligger til grund for overholdelse af god revisorskik er blevet flere, og kravene er uddybet og derved skærpet, hvis man sammenligner med kravene til god revisorskik på tidspunktet for MCT-sagen. Det skal også fremhæves, at revisors advokat frembragte det som et argument i sit forsvar, at revisionen som udgangspunkt ikke var tilrettelagt for at afsløre strafbare forhold. Dette argument er ikke uden betydning i debatten omkring revisors ansvar, da man skal huske på, at der er sket en udvikling i revisors disciplinære ansvar fra tidspunktet for revisionen af regnskaberne for MCT i 1998/1999 og 1999/2000, og til Højesteret afsiger dom i sagen i 2015.

Ikke desto mindre blev revisor i MCT-sagen idømt et disciplinært ansvar for ikke at overholde god revisionskik. Dette var ud fra Revisornævnets vurdering om, at revisor ikke havde overholdt den dagældende erklæringsbekendtgørelse § 5, stk. 1 nr. 4 og 6. Ifølge paragraffen skulle revisor have taget forbehold i regnskabet, da det var godtgjort, at

⁵⁴ ISA 240 *Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber*. Punkt 11 b.

forhold af betydning ikke var tilstrækkeligt oplyst for revisor. Revisornævnet har vurderet, ud fra revisors egne arbejds papirer, at revisor havde kendskab til, at der var forhold, som ikke var tilstrækkeligt oplyst, som følge af at revisor ikke kunne gennemskue de beregninger, der lå bag genberegningen af varelageret. Under Revisornævnets begrundelse for afgørelsen kan man således læse:

*”Begge arbejds papirer afslører væsentlige svagheder i de fremkomne revisionsbeviser, og nævnet finder ikke, at der er opnået en begrundet overbevisning om varebeholdningernes rigtighed”.*⁵⁵

Derfor skulle revisor, efter Revisornævnets vurdering, have taget forbehold i påtegningen i regnskabet. Som følge af det manglende forbehold vurderes det, at revisor ikke har levet op til god revisionsetik, og at revisor dermed er ifaldet et disciplinæransvar. Hvor det i værdiansættelsen af lageret vurderes, at revisor ikke havde opnået tilstrækkeligt revisionsbevis, så var det i klagepunktet vedrørende ITP tilgodehavendet, Revisornævnets vurdering at der forelå fejl i regnskabet. Det var efter revisornævnets vurdering ikke sandsynligt, at MCT ville få deres tilgodehavende, hvorfor værdiansættelsen af dette tilgodehavende var fejlagtigt oplyst i regnskabet. På den baggrund vurderede Revisornævnet, at revisor ikke havde overholdt god revisionsetik, ved ikke at tage forbehold, da regnskabet var behæftet med fejl eller mangler jf. dagældende erklæringsbekendtgørelse § 5, stk. 1 nr. 4. Det var altså ikke tilstrækkeligt, at revisor havde oplyst om forholdene i protokollen til bestyrelsen.

Ved at betragte revisornævnets kendelse i forhold til revisors ansvarsnormer, bekræftes det at Revisornævnet kun vurderer på revisor disciplinære ansvar. Nævnet forhold sig således ikke til det erstatningsansvarlige eller straffeansvaret i forhold til revisors handlinger. Revisornævnets kendelse blev ved flere lejligheder inddraget i sagen ved Vestre Landsret, hvor der skulle tages stilling til revisors erstatningsansvar. Dette kan begrundes med at en af betingelserne for at ifalde erstatningsansvar er, at revisor har handlet culpøst. Såfremt revisor er ifaldet et disciplinæransvar, er der stor sandsynlighed for, at det kan

⁵⁵ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S

bevises, at revisor har handlet culpøst. Her er det dog vigtigt at huske på culpasøjlen og de forskellige grader af culpa, samt de erstatningsansvarlige betingelser. Således var der i revisornævnets kendelse lagt vægt på, at revisor i deres arbejdspapirer havde noteret, at der forelå særlige omstændigheder, som krævede at revisor udviste særlig agtpågivenhed. En særlig agtpågivenhed som følge af at direktøren havde incitament til at manipulere med regnskaberne for at tilfredsstille aktionærerne i MCT. Der var derfor også tale om en disciplinær straf i form af bøde ved Nævnet, imens spørgsmålet om skyld og erstatning blev vurderet ved Landsretten.

4.2 Analyse af landsrettens vurdering

I Vestre Landsret skulle der tages stilling til, hvorvidt revisor havde handlet ansvarspådragende i forhold til at kunne ifalde et erstatningsansvar. Dernæst skulle Landsretten vurdere om alle betingelserne for at ifalde et erstatningsansvar var opfyldt i sagen. Som tidligere nævnt lagde Landsretten vægt på Revisornævnets bedømmelse af det disciplinære ansvar, og Landsretten fandt det bevist, at revisor havde tilsidesat god revisorskik i henhold til dagældende regler. Det var efter Landsrettens vurdering bevist, at revisor havde handlet culpøst, hvilket er første betingelser for at kunne ifalde et erstatningsansvar. Ser vi på graden af culpa i forhold til culpasøjlen, har revisor handlet uagtsom. Landsrettens vurdering af om revisor havde begået en fejl ved ikke at tage forbehold i regnskabet, understøtter bedømmelsen af culpagraden, som beskriver, at revisor har handlet anderledes, end hvad han burde i forhold til normen. Ved en culpa bedømmelse vurderer man, hvordan en Bonus Pater revisor burde have handlet. Vi ser her sammenligningen mellem det faktiske hændelsesforløb, og det hypotetiske hændelsesforløb.

Landsretten lagde i sin bedømmelse også vægt på det skærpende ansvar, der forelå både revisor og bestyrelse, som følge af at den tidligere direktør havde incitament og mulighed for at manipulere med regnskaberne i sagen. I denne vurdering blev der lagt særlig vægt på revisors interne arbejdspapirer. Dette kan muligvis begrunde hvorfor revisor i

efterfølgende sager ikke har ønsket at udlevere interne arbejds papirer i sager mod revisor⁵⁶.

I bedømmelsen af hvorvidt der havde været tab i sagen, lagde landsretten vægt på en korrigeret årsrapport udarbejdet af KPMG⁵⁷. Formålet med den korrigeret årsrapport var, blandt andet at vurdere hvordan årsrapporten ville have taget sig ud, såfremt der havde været korrigeret for de fejl, som revisor ikke havde taget forbehold for i den oprindelig årsrapport. KPMG's årsrapport viste dermed, at selskabets underbalance voksede støt i det år, hvor der fejlagtigt blev givet blanke revisorpåtegninger. Landsretten fandt det ikke påviseligt at anfægte den korrigerede årsrapport, ligesom Landsretten ikke fandt det bevist, at tabet ved den underskudsgivende drift oversteg 100 mio. kroner. Tabet opstod som følge af, at driften ikke blev tilpasset efter afgivelsen af de misvisende årsrapporter.

Såfremt revisor havde taget forbehold, eller at regnskabet havde været korrigeret, var det rettens vurdering, at bestyrelsen havde tilpasset driften og ikke optaget yderligere lån fra tredjemand. Derved var culpareglernes anden betingelser for at ifalde erstatningsansvar opfyldt. Det var efter landsrettens vurdering bevist, at revisor havde handlet culpøst, ligesom det var bevist, at tredjemand havde lidt et tab, som følge af revisors handlinger, eller mangel på samme.

Den tredje betingelse som landsretten skulle bedømme, i forhold til om revisor har handlet erstatningspådragende, er kausalitet. Landsretten skulle vurdere, om det burde være forventeligt for revisor, at deres uagtsomme handling kunne føre til et tab for tredjemand. Ved vurdering af kausalitet er det en forudsætning, at der er årsagssammenhæng mellem revisors uagtsomme handling og tabet. Såfremt der er årsagssammenhæng, bedømmes kausaliteten. Altså om det burde være forventeligt for revisor, at banken kunne påføres et tab, som følge af at revisor ikke havde taget forbehold i regnskabet, eller korrigeret for værdierne i varelageret samt ITP tilgodehavendet.

Her lå landsretten til grund, at som følge af revisors professionsansvar, så burde revisor være bevist om den værdi, som långiver tillægger en blank påtegning i regnskabet. Revisor

⁵⁶ Sag 45/2015 Højesterets kendelse afsagt 23. maj 2013.

⁵⁷ Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

burde derfor enten have korrigeret regnskaberne i forhold til værdiansættelsen af varelageret, således at regnskabet havde givet et retvisende billede af selskabets resultat og balance for regnskabsåret 1998/1999 samt 1999/2000. Det er som bekendt selskabets bestyrelsen, der aflægger regnskabet, men da bestyrelsen ikke var blevet forelagt revisors observationer omkring usikkerheden af værdiansættelsen af lageret, var det ikke muligt for bestyrelsen at korrigere regnskabet. Dette er, efter min vurdering, den mere teoretiske begrundelse, men i praksis var regnskabet sikkert udarbejdet af direktionen i samarbejde med selskabets økonomifunktion, og herefter aflagt af bestyrelsen. Det fremgik af revisors interne arbejds papirer, at revisor på baggrund af manglende bevis for værdiansættelse af lageret, ønskede at konsultere en Concorde ekspert, men dette afslog direktøren. Da det derved ikke lykkedes revisor at indhente tilstrækkeligt revisionsbevis for værdiansættelse af varelageret, burde revisor have taget forbehold i sin påtegning for at overholde normen for god revisorskik.

Landsretten vurderede, på baggrund af at revisor hverken havde korrigeret eller taget forbehold i regnskabet, at revisor ikke havde udført revisionen tilfredsstillende med henblik på at sikre, at regnskabet ikke indeholdt væsentlige fejl. Som tidligere omtalt er en fejl væsentlig, såfremt det vurderes at regnskabsbrugeren ville have handlet anderledes, forudsat at den væsentlige fejl var rettet, eller at regnskabsbrugeren var bekendt med fejlen. Landsretten har altså lagt til grund, at det var sandsynligt, at bankerne ikke ville have været lige så lånevillig, såfremt regnskaberne havde været korrigeret, eller at revisor havde taget forbehold i påtegningen. Banken havde, som omtalt domsresuméet, ydet yderligere kredit til Memory Card Teknologi i foråret 2000.

Landsretten vurderede altså, at revisor havde handlet ansvarspådragende. Ligeledes vurderede landsretten, at betingelserne for at ifalde erstatningsansvar alle var opfyldt. Revisor havde handlet culpøst, hvorved revisors handling havde påført et tab for tredjemand. Landsretten fandt det bevist, at der var årsagssammenhæng mellem revisors manglende forbehold og tredjemands tab. I denne sag vil det sige bankens tab, da banken ikke havde haft mulighed for tabsbegrænsning som følge af de misvisende regnskaber. Landsretten vurderede ligeledes, at det burde være påregneligt for revisor, at banken kunne tabe penge, og at bankens risikovillighed afhang af de blanke påtegninger i regnskabet. Denne betingelse kaldes også, at der er adækvans.

Det skal i denne sammenhæng nævnes, at revisor på tidspunktet hvor sagen udspillede sig, ikke havde de samme beføjelser overfor selskabets ledelse, som dem vi kender i dag fra Selskabslovens § 133, stk. 2.:

”Ledelsen i et kapitalsekskab skal give enhver revisor eller granskningsmand, der er valgt af generalforsamlingen, og som skal erklære sig om kapitalsekskabets forhold, adgang til at foretage de undersøgelser, denne finder nødvendige, og skal sikre, at revisor eller granskningsmand får de oplysninger og den bistand, som den pågældende anser for nødvendig for udførelsen af sit hverv⁵⁸.”

Dette punkt er væsentlig i betragtningen af, hvorfor revisor måske ikke foretog yderligere handlinger, i forhold til de manglende revisionsbeviser, og de forhold hvor direktøren ikke stillede de nødvendige oplysninger til rådighed for revisor. Først i 2002, kom der en tilsvarende bestemmelse i dagældende Aktieselskabslovens § 54b, stk. 2. Bestyrelsen og direktionen skal give enhver revisor, der er valgt af selskabet, og som skal erklære sig om selskabets forhold, adgang til at foretage de undersøgelser, denne finder nødvendige, og skal sørge for, at revisor får de oplysninger og den bistand, som revisor anser for nødvendig for udførelsen af sit hverv. Bestyrelsen og direktionen i et aktieselskab, der er datterselskab i en koncern i henhold til årsregnskabsloven, har tilsvarende forpligtelser⁵⁹.

4.3 Analyse af højesterets vurdering

Højesteret skulle vurdere på den allerede afsagt dom fra landsretten, da denne dom var anket. Det betød at Højesteret skulle vurdere, de af landsretten bedømte skyldsspørgsmål mod revisor og bestyrelse. Hvorefter Højesteret skulle vurdere, om dommen kan tilsluttes og Højesteret dermed kan stadfæste landsrettens afgørelse i sagen. Højesteret vurderede ligeledes på betingelserne for at ifalde erstatningspligt. I forhold til vurderingen af, om revisor havde handlet culpøst, kunne Højesteret tilslutte sig Landsrettens vurdering.

⁵⁸ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209846#id47c8c71b-8d65-4c6b-90a9-c087cfa0a33>

⁵⁹ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=4920>

Højesteret vurderede således, at revisor havde handlet ansvarspådragende ved ikke tage forbehold i årsrapporten for regnskabsåret 1998/1999. Højesteret lagde samme forhold til grund som Landsretten, at revisor skulle have taget forbehold for værdiansættelsen af varelageret i Memory Card Technologys regnskab, da revisor ikke kunne gennemskue beregningerne, der var foretaget af selskabets direktør. Højesteret vurderede ligeledes, at revisor havde handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold for ITP tilgodehavendet, eller have foretaget en nedskrivning heraf. Det var altså Højesterets vurdering, at det ikke var nok at oplyse forholdet i protokollen. Derudover havde Højesteret vurderet, at revisor havde handlet ansvarspådragende i 2 yderligere forhold, som Landsretten ikke havde taget stilling til. Det er min opfattelse, at Højesteret vurderede at revisor i højere grad havde handlet culpøst, end det Landsretten havde vurderet.

I forhold til erstatningsrettens øvrige betingelser såsom kausalitet, så kom Højesteret også her til en anden vurdering end Landsretten. Således fandt Højesteret det ikke bevist, at der var årsagssammenhæng mellem tabet og revisors ansvarspådragende handling. Højesteret vurderede ikke, at det hypotetiske handlingsforløb ville have været anderledes end det faktiske handlingsforløb. Højesteret begrundede blandt andet vurderingen med, at bankens medarbejdere havde givet udtryk for, at banken var villig til at yde lån til selskabet, til trods for den negative udvikling i selskabets økonomiske nøgletal. Det var altså Højesterets vurdering, at banken havde taget højde for selskabets økonomiske udvikling i deres vurdering af risikoen ved at yde yderligere lån. Derfor vurderede Højesteret, at et forbehold eller en korrektion i årsrapporten, ikke ville have ændret på bankens risikovillighed i forhold til at yde Memory Card teknologi det midlertidige lån. Den hypotetiske handling ville derfor have været den samme som den faktiske handling, selvom revisor havde handlet korrekt og taget forbehold eller korrigeret i regnskabet for 1998/1999.

Ved en analyse af Højesterets vurdering af forholdene i årsrapporten for 1999/2000, er Højesterets vurdering ligeledes forskellig fra Landsrettens vurdering. Højesteret finder det dog også bevist, at revisor har handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold eller korrigerer i årsrapporten, men Højesteret fandt det derimod ikke bevist, at der var

årsagssammenhæng mellem revisors ansvarspådragende handling og det økonomiske tab. Det er igen Højesterets vurdering, at det hypotetiske hændelsesforløb havde været det samme som det faktiske hændelsesforløb, såfremt revisor havde handlet korrekt. Således vurderer Højesteret, at bestyrelsen ikke havde handlet anderledes selvom revisor havde taget forbehold i årsrapporten for 1999/2000, eller hvis revisor havde korrigeret værdien af varelageret og tilgodehavender.

Højesteret begrundet blandt andet denne vurdering med, at årsrapporten blev offentliggjort en måned inden udkastet for 1. kvartal regnskab for 2000/2001, som viste et næsten lige så dårligt resultat, som en korrigeret årsrapport ville have gjort. Udkastet for 1. kvartal 2000/2001 fik ikke bestyrelsen til at tilpasse driften i det kriseramte selskab, og det var derfor Højesterets vurdering, at det hypotetiske hændelsesforløb ville have været det samme. Selskabet ville altså have lidt et tab, selvom revisor havde handlet anderledes, og derfor fandt Højesteret det ikke bevist, at revisors culpøse handling ledte til selskabets økonomiske tab. Som tidligere beskrevet kan revisor ikke dømmes for mere, end hvad loven foreskriver, og det var Højesterets vurdering, at erstatningsbetingelserne ikke var opfyldt, til trods for at Landsretten havde vurderet, at de erstatningsretlige betingelser var opfyldt. Forudsætningerne i de to domme er de samme, men de subjektive vurderinger har været forskellige.

Det faktum, at det er subjektive vurderinger af sagen, samt subjektive fortolkning af reglerne for culpa, er afgørende for, at udfaldet er forskelligt for Landsretten og Højesteret. Jeg vil hermed fremhæve de parametre, der efter min vurdering bliver lagt vægt på i bedømmelsen af MCT-sagen. Som beskrevet i min redegørelse af culpa og erstatningsretten, så er graden af den culpøse handling afgørende for bevisbyrden i en sag. Da revisorerne i MCT-sagen var dømt ved revisornævnet, var der afgivet en faglig bedømmelse af revisors handlinger i henhold til dagældende norm. Revisornævnet havde vurderet, at revisor havde handlet i strid med god-skik normen ved deres revision af regnskaberne. Her er det vigtigt at have for øje, at selskabet direktør havde manipuleret med regnskaberne, samt forsøgt at tilsløre disse manipulationer. Som det fremgår af revisornævnets sagsresume, så bad revisor om en redegørelse på værdiansættelsen af

varelageret samt de foretagne genberegninger jf. punkt 5.10. Det er derfor min vurdering, at revisor ikke har handlet groft uagtsom, men at vi bevæger os ned mod simpel uagtsomhed på culpa-søjlen. Det skal også fremhæves, at revisor i punkt 5.10 og 8.6 havde oplyst om forholdene i protokollen, hvilket betyder, at revisor havde gjort bestyrelsen opmærksom på, at revisor ikke var enig med selskabets direktør.

Dette vægtforhold mellem kausalitet og graden af culpa, er set ved flere afgørelser. Her kan henledes til *UfR 2017.753 V - Alte Finans*, hvor retten lempede på kravet til bevisbyrden for kausalitet. Her blev revisor ikendt en erstatningspligt på 0,7 mio. kroner. Vestre Landsret begrundende afgørelsen med at fejlen var grov uagtsomhed, ved at overse et skattefradrag for tab på renteswap. Tabet var opgjort og bevist til 1,7 mio. kroner. Det var tvivl om hvorvidt selskabet kunne udnytte fradraget, men som følge af at revisors handling blev vurderet som grov uagtsom, fastslog landsretten at revisor var erstatningspligtig. Det skal understreges at sagen ikke handlede om erklæringsafgivelse med høj grad af sikkerhed, men en rådgivningssag i form af assistance med selskabets selvangivelse. Jeg har dog valgt at fremhæve sagen, for at give læseren en forståelse af bedømmelsen af kausalitet i forhold til graden af skyld, og hvorfor det kan være svært for retten at bedømme om erstatningsbetingelserne er opfyldt i en sag⁶⁰.

5. Diskussionsafsnit

Jeg vil i det følgende afsnit præsentere en diskussion af lignende sager, hvor der har været rejst erstatningskrav mod revisor. Formålet med diskussion er at give læseren en indsigt i nuancerne af de vurderinger, der ligger til grund for en bedømmelse af, hvorvidt de erstatningsretlige betingelser er opfyldt.

5.1 Øvrige domme om erstatningskrav mod revisor

Ser man på andre domme, som også omhandler revisorsansvar, kan nævnes EBH Bank, EIK Bank og Roskilde Bank. Et punkt hvor disse sager adskiller sig fra MCT-sagen er, at i MCT-sagen havde anklager adgang til revisors interne arbejds papirer. Disse arbejds papirer

⁶⁰ Werlauff, Erik. Publikation 2019. "Om bevisbyrden i sager om ledelses- og revisoransvar"

blotlægger hele planlægningen samt de overvejelser, der ligger bag revisors betragtninger af en revision. I de andre sager har revisor ikke været tvunget til at fremlægge sine interne arbejds papirer. Det kan efter min vurdering være lettere for anklager at løfte bevisbyrden, såfremt revisor har handlet i strid med god revisions skik, når der er adgang til de interne arbejds papirer. Det er anklageren i en erstatningssag, som skal løfte bevisbyrden for at revisor har handlet culpøst, og det kan efter min vurdering være vanskeligt at løfte den bevisbyrde medmindre der, ligesom i MCT-sagen, ligger en kendelse fra Revisornævnet, som understøtter, at der har været handlet culpøst. Alternativt kan anklageren have indhentet en udtalelse om revisors arbejde fra Responsumudvalget.

I Roskilde Bank sagen blev revisor ligeledes indbragt for Revisornævnet for at have afgivet en blank erklæring på årsrapporten for regnskabsåret 2005. Ifølge anklagen havde revisor overtrådt god revisorskik ved ikke at tage forbehold for en række nedskrivninger i regnskabet. I denne sag blev revisor frifundet for disciplinært ansvar ved Revisornævnet. Der blev efterfølgende afsagt dom af Østre Landsret vedrørende spørgsmålet om erstatningsansvaret mod revisor. Landsretten frikendte revisor for erstatningsansvar med den begrundelse, at anklageren ikke havde fremlagt tilstrækkelige beviser for, at revisor i sagen havde tilsidesat god revisorskik ved udarbejdelsen af årsrapporten for 2005 for Roskilde Bank. Landsretten påpegede, at anklager havde bevisbyrden, og at det ikke førte til omvendt bevisbyrde, at anklager havde fået afslag fra højesteret på edition af revisors arbejds papirer ⁶¹.

Landsretten lagde stor vægt på Revisornævnets afgørelse, samt Responsumudvalgets responsum vedrørende revisors arbejde. Derudover var der udarbejdet en syns og skøns rapport om revisor overholdelse af god skik normen. Østre Landsret fandt det således ikke bevist, at revisor i Roskilde bank sagen sagde tilsidesat god revisorskik, hvorfor revisor ikke kunne ifalde et erstatningsansvar, selvom konkursboet havde lidt et tab ⁶².

Både i sagen fra Roskilde Bank og EiK Bank påpeger Østre Landsret, at revisor ikke er ansvarlig for bankens drift og politikker. Dermed fremhæver landsretten, at revisor er ansvarlig for revision af Årsrapporten, men at det er selskabets ledelse, der er ansvarlig for

⁶¹ B129107I-HJS Østre Landsretsdom af 7. november 2017.

⁶² B129107I-HJS Østre Landsretsdom af 7. november 2017.

selskabets drift og aflæggelse af regnskabet. Dette er efter min vurdering relevant at huske på, særligt i en sag som MCT, hvor ledelsen havde foretaget manipulation af regnskabet. I den situation kan det være meget vanskeligt for en revisor at afdække fejl i et regnskab, da revisor ikke er involveret i driften. Samtidig havde selskabets direktør foretaget handlinger, der havde til formål at skjule disse besvigelser for revisor. Her vil jeg gerne fremhæve forhold 8.6 omhandlende tilgodehavende fra en udenlandsk kunde. Her havde direktøren afgivet urigtige oplysninger til revisor om kundens evne til at betale. Direktøren havde bevidst ført revisor bag lyset med urigtige oplysninger. Det samme var gældende i punkt 15.6 der også omhandlede et tilgodehavende. Her havde direktøren fået kunden til at bekræfte den ene faktura, til trods for at dette udestående ikke var korrekt. Debitor har efterfølgende forklaret, at han afgav urigtige oplysninger, da selskabets direktør havde truet debitor til at afgive urigtige oplysninger til revisor.

Der var altså flere forhold som gjorde det vanskeligt for revisor at afdække fejlene i regnskabet. Denne sag og lignende sager omhandlende svindel med regnskaber, er formodentlig årsagen til, at der i årene efter blev indført flere revisionsstandarder med fokus på at afdækkes besvigelser i forbindelse med revision.

5.1.1. Forskelle i ansvarsnormerne

Ser vi tilbage på indledningen i specialet, og diskursen om hvorvidt revisor altid går fri, vil jeg kort fremhæve nogle vigtige aspekter i MCT-sagen. I forhold til revisors ansvar i MCT-sagen er det vigtigt at huske på, at revisor blev idømt et disciplinæransvar ved Revisornævnet⁶³. Dette betyder at revisorerne i sagen fik en bøde som sanktion for deres tilsidesættelse af det disciplinære ansvar. Ser man på det erstatningsretlige ansvar, er det korrekt at revisor i MCT-sagen blev frikendt, men dette var på baggrund af manglende beviser for, at de erstatningsretlige betingelser var opfyldt. Ifølge erhvervscommentator Jens Chr. Hansen, var revisors handling af "særlig grov karakter", men denne betragtning var Højesteret ikke enig i. Det var altså ikke Højesterets vurdering, at de culpøse handlinger var grove nok til at lempe bevisførelsen af kausaliteten. Denne betragtning deles blandt andet af professor Erik Werlauff, der påpeger, at der skal være stærk grad af culpa, for at revisor kan ifalde et erstatningsansvar, i den pågældende sag⁶⁴.

⁶³ Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

⁶⁴ Werlauff, Erik. Publikation 2019. "Om bevisbyrden i sager om ledelses- og revisoransvar"

Min vurdering er ligeledes, at revisors handlinger i MCT-sagen ikke var af grov karakter. Dette begrundes jeg med, at revisors handlinger skal sammenholdes med dagældende revisionsstandarder, og ikke de revisionsstandarder vi kender i dag, der som tidligere nævnt har skærpet kravene til revisors handlinger i forhold til at afdække besvigelser.

5.2 EBH Bank

En anden sag jeg havde valgt at inddrage i diskussionen af revisors ansvarsnorm, er sagen om EBH Bank. Banken fremlagde tilbage i 2001 en vækststrategi for banken, som havde filialer både i Danmark og Tyskland. I forbindelse med den finansielle krise tilbage i 2008, måtte EBH bank i starten af 2008 nedjustere sine forventninger. I slutningen af 2008 opgav bankens daværende ledelse at redde banken, hvorefter EBH Bank, som den første bank, overgik til Finansiell Stabilitet. Der blev efterfølgende rejst et erstatningskrav mod ledelsen og revisor i konkursboet efter EBH Bank. Ifølge anklageren var der udvist culpa i form af uansvarlig lånepolitik. Revisor i EBH Bank sagen blev indstillet for revisornævnet, som afsagde dom den 14. august 2015. Det var Revisornævnets vurdering, at revisor havde tilsidesat god revisorskik, hvorved revisor ifaldt et disciplinæransvar. De tiltalte revisorer i sagen blev hver tilkendt en bøde på 10.000 kroner som sanktion ⁶⁵.

I forhold til sagen om EBH Bank, er det min vurdering, at revisor ikke er erstatningsansvarlig. Dette begrundes jeg med vurderingen af culpa-graden, som er et parameter i vurderingen af bevisstyrken. Ser man på revisornævnets bedømmelse af revisors disciplinære ansvar i EBH Bank sagen, sammenholdt med revisors disciplinære ansvar i MCT-sagen, så blev revisor ved sidstnævnte sag idømt en hård sanktion end revisor i EBH Bank sagen. I sagen fra EBH Bank blev revisorerne således idømt en bøde på 10.000 kr. hver, som sanktion for at ifalde et disciplinært ansvar. Til sammenligning blev revisorerne i MCT-sagen idømt en bøde på 100.000 kr. hver. Det må derfor antages, at revisornævnet har vurderet graden af culpa i forhold til ansvarsnormen god-revisor-skik, som grovere i MCT-sagen end i EBH Bank sagen.

⁶⁵ Revisornævnets kendelse af 14. august 2015 i sag 11/2013.

Landsretten skulle have afsagt dom i erstatningssagen mod EBH Banks ledelse og revisor den 12. december. Sagen har således forløbet over flere år, og er en af de største sager til dato. Grundet sagens omfang er dommen således blevet udsat til januar 2020. Det er min vurdering at revisor i EBH Bank sagen ikke vil ifalde et erstatningsansvar. Jeg vil forsøge at begrunde denne vurdering i det følgende afsnit.

Sammenholder vi Revisornævnet bedømmelse af culpa-normen i EBH Bank sagen, med vurderingen af culpagraden i MCT-sagen, må det formodes at graden af culpa er lavere i EBH Bank sagen. Revisornævnet havde således idømt revisor i førstnævnte sag, en langt mindre bøde som sanktion end i MCT-sagen. Ud fra tesen om, at jo højere grad af culpa, jo mere lempelig er kravet til bevisførelsen af kausalitet. Dermed må kravet til bevisførelsen af kausalitet i EBH Bank sagen, være større end det var i MCT-sagen. Jeg vil herefter drage paralleller til bevisførelsen af kausalitet i lignende sager, for derefter at vurdere på sandsynligheden for, hvorvidt revisor vil ifalde et erstatningskrav i EBH Bank sagen. Anklagen i EBH Bank sagen omhandler revisors manglende revisionshandling ved kontrol af bankens engagementer og direktionsinstruksen for bevillinger.

5.3. EiK Bank

I sagen fra Eik Bank var revisor ligeledes tiltalt for manglende kontrol af bankens interne lånepolitikker. I sidstnævnte sag blev revisor frifundet med den begrundelse, at der ikke var rejst bevis for at kausalitet. Retten påpegede også i denne sammenhæng, at revisor ikke var ansvarlig for bankens drift eller politikker. I EBH Bank sagen burde revisor, ifølge revisornævnet, have oplyst, at direktionsinstruksen vedrørende bevilling af engagementer var tilsidesat. Er dette nok til at vurdere, at der er kausalitet mellem revisors manglende handling og bankens tab i forbindelse med uforsvarlige lånepolitikker? Efter min vurdering er der ikke bevis for, at det faktiske hændelsesforløb og det hypotetiske hændelsesforløb, ville have reduceret tabet. Jeg mener derfor ikke, at der er tilstrækkeligt bevis for, at revisors ansvarspådragende handling har ført til tabet. I henhold til Selskabslovens §§ 140 og 141, ligger ansvaret ved bankens direktion og bestyrelse.

Ser man på forskellene i sagen om Memory Card Technology og EBH Banken, er der 2 væsentlige forskelle. I Memory Card Technology havde regnskaberne været udsat for manipulation. Således var direktøren dømt for besvigelser i henhold til strafferetten. I sagen om EBH Bank, var selskabets regnskaber ikke udsat for manipulationer. En anden væsentlig faktor der adskiller MCT-sagen og EBH Bank sagen er de standarder som revisors disciplinære ansvar bedømmes ud fra. Det er således andre bekendtgørelser, der er gældende ved revision af finansielle virksomheder, end ved ikke-finansielle virksomheder.

Dertil kan man også nævne den tidsmæssige ramme. Således udspillede EBH Bank sagen sig en del år senere, hvorved der var sket en udvikling i de generelle standarder for revisors arbejde, som tidligere omtalt. Til trods for disse forskelle i sagerne, kan man efter min vurdering stadig drage paralleller til bedømmelsen af hvorvidt revisor vil ifalde erstatningsansvar i den given sag.

6. Konklusion

Jeg vil i dette afsnit opsamle på de aspekter jeg er kommet frem til gennem min analyse og diskussion. Herefter vil jeg komme med en konklusion på min problemformulering. For at give læseren et overblik, over de sager der har været inddraget i projektet, har jeg udarbejdet et skema efter egen tilvirkning. Skemaet opsummerer afgørelser samt det rejste erstatningskrav i sagerne. I skemaet kan læseren ligeledes få et overblik over sanktionerne fra revisornævnet.

6.1.1. Opsamlingskema

Sag	Revisornævnets afgørelse	Landsrettens afgørelse	Højesterets afgørelse	Erstatningskravet
MCT	Idømt bøder 150.000 kr.	Ifaldet erstatningsansvar	Frifundet	177 mio. kroner
EBH	Idømt bøder 10.000 kr.	ifaldet erstatningsansvar	Afventer	Nedsat til 553 mio. kroner
EiK	Frifundet	Frifundet for erstatningsansvar	IR	250 mio. kroner
Roskilde	Frifundet	Frifundet for erstatningsansvar	Frifindelse af revisor. Ikke anket, øvrige er.	1 milliard kroner

Skema 3 egen tilvirkning

Konklusionen på om der kan opstilles ligheder og forskelle mellem revisors disciplinære ansvar og erstatningsansvar må være, at det kan der. Ser vi på lighederne mellem det disciplinære ansvar og det erstatningsretlige ansvar, er min påstand, at såfremt revisor frikendes ved Disciplinærnævnet, da vil revisor også frikendes for erstatningsansvar. Forklaringen på den opstillede lighed mellem frifindelse af disciplinært ansvar og erstatningsansvar skal findes i de ulovregulerede regler for erstatningsansvaret. Som analysen af de erstatningsretlige betingelser viser, så skal revisor have udvist en grad af skyld, for at kunne ifalde erstatningsansvar. Graden af skyld vurderes ud fra den såkaldte culpasøjle, hvor revisor skal have udvist uagtsomhed, for at kunne ifalde erstatningsansvar. Dette beskrives med, at skadevolder har handlet anderledes, end han burde i henhold til normen.

Jeg har i analysen fastlagt, at normen for en revisor bedømmes ud fra god-skik reglerne. Hvorvidt disse regler er tilsidesat, vurderes af Revisornævnet. Har revisor, efter Revisornævnets vurdering, ikke tilsidesat god skik, har revisor heller ikke handlet anderledes, end han burde i henhold til normen. Dette forklarer ligheden mellem

frifindelse af revisor for erstatningsansvar i de sager, hvor revisor er frifundet ved disciplinærnavnet. En frifindelse af det disciplinære ansvar betyder, at de erstatningsretlige betingelser ikke er opfyldt. En af de erstatningsretlige betingelser var som nævnt, at skadevolder havde handlet culpøst.

Konklusionen på ligheder mellem disciplinære ansvar og erstatningsansvar i de sager hvor revisor er kendt skyldig ved Revisornævnet, kræver at man inddrager nogle flere aspekter. For at kunne konkludere erstatningsansvaret i disse sager, er det vigtigt at sondre imellem simpel uagtsomhed og grov uagtsomhed, som begge findes på culpasøjlets mellemste niveau. Hvorvidt revisor har handlet simpelt eller groft, har betydning for bevisbyrden i forhold til kausalitet. Revisor kan således ifalde et disciplinært ansvar, men dette medfører ikke, at revisor dermed også ifalder et erstatningsansvar. Bevisbyrden for kausalitet svækkes, hvis revisor har handlet groft uagtsom.

Konklusionen må derfor være at der kan opstilles en tese om forskellene i bedømmelsen af revisors disciplinære ansvar og erstatningsansvar. Forskellen er hvorvidt revisor har handlet simpelt uagtsom eller groft uagtsom, da det henholdsvis skærper og svækker kravet til bevisbyrden for kausalitet. Konkluderer man på lighederne i de sager, hvor revisor ifalder et disciplinært ansvar men ikke et erstatningsansvar, må det modsætningsvis være, at såfremt revisor har handlet simpelt uagtsomt, da skærpes kravet til bevisførelsen for kausalitet mellem den culpøse handling og tabet. Således skabte Højesteretsdommen i MCT-sagen præcedens for vurderingen af kausalitet i forhold til erstatningsansvaret.

7. Perspektivering

Jeg vil i det følgende afsnit give mit perspektiv på revisors ansvarsbegrænsning i Danmark, og hvorfor jeg finder denne problemstilling aktuel. Ser vi på erstatningskravet i de sager der har været præsenteret i specialet, ser vi at der er rejst erstatningskrav på mellem 177 mio. kroner og 1 milliard kroner. Dette må siges at være nogle store summer når man holder disse op mod revisors dækning på revisors ansvarsforsikring.

7.1 Ansvarsbegrænsning

Der foreligger en henstilling fra EU Kommission fra 2008, der foreslår 5 forskellige metoder til at implementere en ansvarsbegrænsning for revisorer⁶⁶. Sammenligner vi Danmark med de omkringliggende lande i Europa, så finder vi blandt andet en sådan ansvarsbegrænsning i Tyskland, Belgien og Østrig. Grænserne for størrelsen af det økonomiske erstatningsansvar, som revisor kan ifalde i disse europæiske medlemslande, ligger langt under beløbsstørrelsen for de erstatningssummer vi har set i sagerne mod revisor i Danmark de seneste år⁶⁷. Henstillingen præsenterer 3 forslag til hvordan landene kan administrere en begrænsning i erstatningssummerne. Det første forslag er fastsættelse af et maksimumbeløb, som vi blandt andet ser i Tyskland hvor grænsen hedder 1 million euro for noteret selskaber, og 4 millioner euro for noteret selskaber⁶⁸. Det andet forslag er fastsættelse af en række principper, som sikre at revisor ikke hæfter solidarisk med andre skadevoldere. Det 3 forslag vedrører en rækkebestemmelse som aftaleretlig giver selskabet der skal revideres og revisor mulighed for at aftale en ansvarsbegrænsning. Det er dog vigtigt at understrege at henstillingen om ansvarsbegrænsning ikke gælder i de sager hvor revisor har handlet fortsætteligt⁶⁹.

Begrundelsen for at EU kommission har henstillet til at indføre et loft over revisors ansvarsbegrænsning, er dog ikke kun ud fra en rimelighedsbetragtning, men også ud fra et konkurrencemæssigt synspunkt. Der er fokus på at revisionsmarkedet i Europa er domineret af de store revisionshuse, som kan være en trussel mod de frie markedskræfter. Blandt andet derfor ønsker EU kommissionen at begrænse den solidariske hæftelse for revisionsvirksomhederne⁷⁰. Det man efter min vurdering skal huske på i forhold til henstillingens forslag, er deres samspil med de erstatningsretlige regler i Danmark. Formålet med at ifalde revisor et erstatningsansvar, er at stille den skadelidte, som om der ikke forelå en erstatningspådragende handling⁷¹. De høje erstatningsbeløb som vi har set de senere år, skal man huske er opgjort ud fra et reelt tab. Såfremt man indførte en ansvarsbegrænsning, vil den skadelidte derfor ikke blive stillet som om den skadelidte

⁶⁶ EU Kommissionens henstilling 2008/473/EF

⁶⁷ EU Kommissionens henstilling 2008/473/EF

⁶⁸ E-forelæsning "Ledelse-, ejer- og revisoransvar. Af Werlauff, Erik.

⁶⁹ EU Kommissionens henstilling 2008/473/EF

⁷⁰ EU Kommissionens henstilling 2008/473/EF

⁷¹ Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

handling ikke var indtruffet. Dermed ikke sagt at jeg finder henstillingens begrænsende forslag uhensigtsmæssige. Jeg påpeger blot at der er flere faktorer der skal tages højde for ved implementeringen af en ansvarsbegrænsning.

I forhold til en begrænsning af revisors erstatningsansvar, er min vurdering, at det mest hensigtsmæssige ville være en kombination af EU kommissionens 2 første forslag. Ved fastlæggelse af principper som sikrer at revisor ikke hæfter solidarisk, samt et loft over erstatningsbeløbet, ville revisor, ud fra en rimelighedsbetragtning, dermed ikke ifalde lige så store erstatningssummer som dem vi har set de seneste år.

8. Litteratur

Brenda Porter, Jon Simon, David Hatherly "Principles of external auditing"

Greve, Wagn & Langsted, Lars Bo. Hovedlinjer i erhvervsstrafferetten. 7. udgave, Jurist og økonomiforbundets forlag.

Halling-Overgaard, Søren. Revisors erstatnings- & disciplinæransvar. 4. udgave 2014, Jurist og økonomiforbundets forlag.

Hansen, Lone L. & Werlauff, Erik. Den juridiske metode. Jurist- og økonomiforbundets forlag, 2. udgave 2016.

Langsted, Lars Bo og Andersen, Paul Krüger. Revisoransvar. 6. udgave Forlaget Thomson.

Werlauff, Erik. Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor. Forlaget Werlauff jura 2016.

Werlauff, Erik. Publikation 2019. "Om bevisbyrden i sager om ledelses- og revisoransvar"

E-forelæsning om ledelses-, ejer- og revisoransvar. Af professor Erik Werlauff.

EU Kommissionens henstilling 2008/473/EF.

ISA 240 Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber.

Revisionsvejledning nr. 1 af marts 1993. Vedledning om grundlæggende principper for revision af regnskaber.

Mai Bjørn Christensen
Cand.merc.aud. E2019
Studienummer: 20042497

"Erklærede konkurser efter nøgletal"

<https://www.statistikbanken.dk/KONK3> - 06-09-2019

"Højesteret freder selv dårlige revisorer"

<https://www.berlingske.dk/virksomheder/højesteret-freder-selv-daarlige-revisorer>
28-08-2019

"Højesteret har talt"

<https://www.berlingske.dk/virksomheder/højesteret-har-talt-ledelse-i-krakket-rigmandsbank-skal-betale> - 05-09-2019

"Om nævnet"

<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/revisornaevnet/om-naevnet/> - 20/9/19

"Revisorer er ikke fritaget for ansvar"

<https://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Vi%20mener/Debat/Revisorer-er-ikke-fritaget-for-ansvar> - 28-09-2019

"Toprevisorer frifundet i sag om rigmandsbank Capinordic"

<https://www.berlingske.dk/virksomheder/toprevisorer-frifundet-i-sag-om-rigmandsbanken-capinordic> - 05-09-2019

"Året hvor værdien af revision kom på dagsorden"

<https://m.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Vi%20mener/Ugens%20kommentar/2018-Ugens-kommentar/Ugens-kommentar-20-december> - 28-08-2019

<https://www.retsinformation.dk/>

- *Erstatningsansvarsloven*
- *Revisorloven*
- *Selskabsloven*
- *Straffeloven*

8.1. DOMME OG KENDELSER

Højesterets Dom afsagt 27. marts 2015. Sag 182/2013.

Højesterets kendelse afsagt 23. maj 2013. Sag 45/2015.

Revisornævnets kendelse af 14. august 2015 i sag 11/2013.

Revisornævnets kendelse af 6. maj 2009, sag 40/2004-S.

UfR 2002.2067 H

Vestre Landsrets dom afsagt 1. juli 2013. V.L B-1553-02

Østre Landsretsdom af 7. november 2017. B129107I-HJS